

FOI VOLANTE

N. BATZARIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TURCOAICELE

I A Ş I

EDITURA „VIAȚA ROMÎNEASCĂ” S. A.

1 9 2 1

PREȚUL 4 LEI

Viața Românească

Revistă literară și științifică

Apare lunar cu cel puțin 160 de pagini

REDACTIA și ADMINISTRAȚIA:

AȘI, STR. IĂFLUȘNEANU 33

Prețul abonamentului este:

IN ȚARĂ:

Pe un an	100 le
Pe jumătate an	50 „
Un număr	10 „

Pentru Societăți comerciale, financiare
și autorități, abonamentul pe un an este de 200 lei.

IN STRĂINĂTATE:

Pe un an	140 lei
Pe jumătate an	70 „
Un număr	14 „

N. BATZARIA

TURCOAICELE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I A Ş I

EDITURA „VIAȚA ROMÎNEASCĂ“ S. A.

1921

183053

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Turcoaicele

-- Ei, ia mai spune ceva de turcoaicele ! Nu-
aşa, că ele nu samănă cu celelalte femei,
că sînt toate una mai frumoasă decît alta,
că sînt nişte fãpturi cu totul excepţionale ?
Nu aşa că fiecare turc are în haremul lui
cite cel puţin o duzină de cadîne cu pielea
albă ca zãpada şi cu ochii de gazelã ?

Mi s'au pus cam des întrebãri de felul
acesta şi mărturisesc, că interlocutorii mei
au rămas cam decepţionaţi cînd le-am lãmu-
rit, că nu prea e mare deosebirea între o
turcoaicã şi o femeie din orişice altã țarã,
că faptul de a-şi ascunde părul şi obrazul
nu o schimbã pe o femeie nici în bine, nici
în rãu, că la o mie de Turci nu găseşti mă-
car unul, care sã aibã mai mult decît o sin-
gurã soţie.

Iar cît despre ochii de gazelã ai cadînelor,
aicea mã declar absolut necompetent, întãin
pentrucã nu prea am avut ocazia sã vãd
ochi de gazelã şi al doilea, pentrucã n'am
avut posibilitatea sã fac astfel de comparaţii.

De altfel, frumuseţea ori originalitatea unei

femei, depinde și de ochii cu care o privești și de sentimentele ce-ți inspiră.

Așa de pildă, cu ochii plini de compătimire mă uitam zilnic la biata Fatma, care se odihnește de mai mulți ani într'un cimitir din Stambul.

— A, cum ai zis, Fatma ? mă va întreba, poate, cetitorul curios. O frumusețe ideală, o tânără cadină răpită de vr'o bandă de eunuci și moartă de desperare.

— Nimic din toate acestea, scumpe prietino. Fatma, ori cât de plăcut ți-ar suna acest nume la ureche, era o cerșetoare bătrână și pe care mizeria și anii o uscaseră și o gîrboviseră până la pămînt.

Și cu ochi de... adică e oare numaidecît nevoie să arăt fiecare dată cu ce fel de ochi mă uitam la fiecare cadină, pe care ntîmplarea mi-o scotea în drum ?

Socotesc, că acest amănunt nu interesează pe nimeni. E destul numai să spun, că dacă Fatma locuia într'o cocioabă veche, dărîmată. —apoi Azize (eu îi zic așa, dar în realitate o cheamă altfel) se desfăta într'un Palat mareț, care se oglindea în apele albastre ale Bosforului.

Mai stă tot acolo ? Nu pot spune, căci nici nu știu chiar, dacă mai este în viață. Iar dacă mai trăește, apoi să știți că e una din cele mai frumoase femei ce au răsărit vr'o dată în acel Stambul, unde femeile frumo se sînt legiune.

O întâmplare, căreia îi pot zice norocoasă, m'a făcut să cunosc pe superba de frumoasă Azize.

Un roman de dragoste, împetritat cu aventuri periculoase, cu eunuci, care stau la pîndă, cu deghizări și escursiuni nocturne pe apele Bosforului ?

Nu, domnule, căci împrejurările în care am cunoscut-o, sînt cu totul prozaice și n'au fost însoțite de cea mai mică primejdie.

Să vă lămuresc în două cuvinte. Se întîmplase, că cunoșteam de aproape pe Șeihul Islamul, carele, precum știți, e șeful religios al Turcilor. Și iar se întîmplase ca Azize să aibă un proces, care depindea de Șeihul Islamul.

Adică se mai întîmplase ceva. Anume se întîmplase, că și dînsa își trăgea obrșia din Macedonia, locul meu de naștere.

Și se mai întîmplase, că bărbatul ei, care fusese ani deîndul omul cel mai puternic și cel mai temut în capitala împărăției Turcești, să moară în condițiuni tragice și să lase o moștenire foarte încurcată.

Și acest complex de întîmplări a făcut ca Azize să mi ceară mie, compatriot cu dînsa și prietin cu Șeihul Islamul, să-i dau mină de ajutor în procesul ce se târăgănea de cîțiva ani de zile.

Acest proces, sau mai bine zis, amestecul meu în acest proces a provocat o luptă în-

versunată între conștiință și sentiment, între judecată și inimă.

Conștiința și judecata îmi spuneau : fă ce-ți stă în putință, ca să se isprăvească cât mai repede acest proces și pentruca biata femeie să-și poată căpăta dreptul ei.

Dar sentimentul și inima, instruite sigur de Satana în persoană, îmi grăiau la rîndul lor : dacă se isprăvește procesul, se duce și ocazia de a mai putea admira pe frumoasa Aizze, de a vedea ochii ei fermecători.

Am vrut să ascult de vocea conștiinței, dar Satana ori vr'un frate cu diosul, a încurcat așa de rău işlele, încît bietul Șeihul Islam, cu toată învățătura lui, și întregul tribunal nu mai puteau să dea de capăt acestui proces, care s'a tărăgănat și tot tărăgănat,—așa că, dacă nu mă înșel, continuă și până în ziua de astăzi.

Și Azize ? Mă întrebați de Azize ? În fața mea se arăta dezolată de această tărăgăneală, dar s'ar putea oare ghici atîta de ușor gîndurile unei femei, fie ea și o cadină ?

*

Făcînd un salt cam măricel, trec dela Azize la haremul lui Abdul Hamid.

— Ce, ai fost în haremul Sultanului ? E, oare, așa ceva cu putință ?

Puțintică răbdare, căci vă lămuresc numai-decît. N'am fost nici eu, după cum n'a fost nimeni altul din sexul nostru, afară, bine în-

teles, de Abdul Hamid, care avea tot dreptul să meargă și de eunuci, care nu prezintau nici o primejdie.

Dară iarăși nu e mai puțin adevărat, că am văzut haremul lui Abdul-Hamid sau cel puțin o bună parte dintr'însul, așa ceva cam vre'o 150 de femei, dintre care cea mai în vîrstă nu cred să fi avut mai mult ca douăzeci de ani.

— Un spectacol frumos și unic în felul lui, veți zice poate. De unic, de, zic și eu, că era cam unic. Cît despre frumos, însă nu sîntem de acord, căci înainte de a fi frumos, acest spectacol era mai de grabă intristător, ași putea zice chiar sflșietor.

Căci ascultați în ce împrejurări am văzut eu haremul vestitului Abdul-Hamid.

Cîteva luni după proclamarea regimului constituțional în Turcia, Abdul Hamid, care nu se putea împăca cu noua stare de lucruri, a provocat o contra-revoluție, care n'a reușit decît numai pentru cîteva zile. În adevăr, armatele june-turce au năvălit din Macedonia, au cucerit Constantinopolul și au pătruns și la Ildiz, unde era reședința Sultanelui.

Împins de un sentiment de curiozitate, m'am luat și eu după dînosele și așa am intrat în vastele grădini ale Ildizului.

Nu făcusem, însă, nici o sută de pași clad deodată auzim țipete sflșietoare eșite din sute și sute de guri.

Ce este, ce s'a întâmplat ?

N'a trebuit multă vreme, ca să fim dumeriți. Erau nenorocitele ființe care alcătuiau haremii lui Abdul Hamid și care la vederea Junilor Turci și-au închipuit, că ei vin să le măcelărească pe dișele.

În groaza ce le săpătoise au uitat și de rangul lor și de prescripțiile religiei musulmane și cu fața descoperită și cu părul despletit s'au aruncat înaintea soldaților rugându-se să fie cruțate.

Cu greu au putut fi potolite și incredințate că nimeni nu se gîndea să le facă vre-un rău.

Și de m'ar întreba cineva, dacă erau frumoase ori ba, i-aș răspunde, că în cazul de față o astfel de chestiune nici nu se pune. O femeie, care se crede pe punctul de ași pierde viața, nu mai este un obiect de desfătare a ochilor și nu mai impresionează prin calitățile ei fizice. Este o ființă, căreia i se dă o mîină de ajutor fără nici un alt gînd și fără alt sentiment, decît acela de a face un bine semenului tău, indiferent de sex ori de vîrstă.

Ochi pentru ochi

Muzafer Aga avea doi vecini: cel din dreapta era un croitor bogat, iar vecinul din stînga un vînător sîrac.

Deseori se auzeau cîntece în casa vîntorului și mai ales seara cînd se întorcea purtînd vesel și mîndru epuri, vulpi sau alte dihănii ucise de dînsul. În sările acelea n'ar fi s' hîmbat Halid Aga — căci așa îl chema pe vînător — sârăcia sa nici pe tezaurul Sultanului, dar mi-te pe banii croitorului.

„Atîta timp cît minile mele pot ținea pușca și ochiul meu țintește drept, nu mă plîng de nimic în viață“, avea el obiceiul să zică.

Ce deosebire între dînsul și celalt vecin al lui Muzafer Aga! Pre cît de vesel și de mulțumit era vînătorul în sârăcia sa, pe atîta de trist și posomorit era croitorul în bogăția sa. Omul acesta nu trăia decît frămîntat de două griji: să-și sporească într'una averea și să o păzească de hoți. Se scula din zori și se apuca de lucru. Trăia singur ca un cuc, nici tu nevastă, nici tu familie.

Nu eşea mai niciodată din casă.

Dacă intrau în lipsa lui hoții și ti furau avutul?

Și nu le ar fi fost așa de greu să dea peste locul unde el îl ținea ascuns.

Iată, Muzafer Aga vedea bine din casă dela el dulapul, care era în fundul odăii croitorului. Și mai vedea bine stîlpul de lemn, care era alături de dulap. În acest stîlp croitorul batuse un cui, iar de cui atîrnase o candelă. O candelă care ardea și ziua și noaptea. Lumina ei era un semn, că croitorul e acasă și că veghiază asupra avutului închis în dulap.

Și ce era acest avut? Grămezi de galbeni de aur, de nu te puteai uita la dinșii, așa de mult străluceau. Anzea Muzafer Aga sunetul lor plăcut în toate sările. Căci croitorul nu se îndura să se culce până ce nu-i număra unul câte unul, până ce nu se uita ceasuri întregi la ei. Așa își desfăta el sufletul și inima. Numai așa putea să doarmă liniștit și să viseze grămezi și mai mari și mai numeroase.

Dar pe cînd croitorul își freca mințile de bucurie în fața averii, care sporea într'una, Mustafa Aga și le freca de ciudă și scrișnea din dinți. Și pe cînd croitorul visa, că plucește în riuri de aur, Muzafer Aga se lăvîrea prin odae și cu ochii țintă la casa vecinului se trăgea de păr de necazul și su-părarea ce avea pe el.

„Dece banii aceia să nu fie ai mei, ci să se bucure de ei ticălosul de vecin?” Așa se întreba Muzaffer Aga, cit era ziua de mare și noaptea de lungă.

Și acest gând nu-l părăsea nici-un minut. S'ăbea, văzînd că vecinul său se îngrașe. Iar cînd ochii vecinului sticleau de bucurie la vederea aurului, ochii lui Muzaffer se umpleau de ură și de patimă sălbatică.

Cum să facă ca banii aceia să fie ai lui?

De furat, i-ar fi furat el bucuros, decît ce te faci cu croitorul, care stătea toată ziua încuiat în casă?

Nu-i auzea el pașii, nu vedea el la toate orele de zi și de noapte candelă aprinsă? Iar lumina candelă arăta, că stăpînul veghează nemișcat.

Intr'una din nopți, însă, pe cînd Muzaffer, chinuit de boala ce i-o pricinuisese averea vecinului, stătea dus de gânduri, observă ceva neobișnuit, ceva ce nu văzuse pără atunci: în casa croitorului era întuneric beznă. O sudoare rece îl trecu pe Muzaffer, se frecă la ochi, ca să vadă mai bine, își mușcă un deget, ca să se convingă, că nu visează și se uită din nou: da, în casa vecinului era întuneric beznă.

„Ticălosul de croitor nu-i acasă!” își zise el, sărînd în sus de bucurie. Și cit ai clipi din ochi dete fuga din odaie și în cîteva salturi peste gard și fereastră, iată-l în odaia vecinului. Cu tot întunerecul din casă, cunoștea

el bine colțul unde se găsea dulapul cu prețioasa comoară.

Umblând tiptil și călcând numai în vârful degetelor, se îndreptă într'acolo.

Nu făcu, însă, cîtiva pași și scoțînd un țipăt de durere, fugi tot așa cum venise.

*

A doua zi Muzafer legat la ochi cu o cîrpă plină de sînge, se duse la Cadiu, chemînd în judecată pe vecinul său croitorul.

— Ce ai împotriva omului, îi întrebă cadiul ?

— Uite ce am, răspunse Muzafer, arătîndu-și ochiul crăpat. După aceia povesti în felul următor: Vecinul meu are la el în dulap o gramadă de galbeni de aur, iar eu n'am măcar un ban de argint. Cum, însă, Alah nu vrea ca unul să se desfăteze în belșug și bogăție, pe cînd altul să n'aibă ce minca, am socotit că fac un lucru drept și plăcut înaintea lui, dacă ducîndu-mă la vecin, îmi iau și eu din grămada de bani atîtia cîtîi mi-ar fi trebuit pentru nevoile mele.

Decît, vecinul meu lăsă se să se stingă candelă, care pînă atunci ardea necontentit. De aceia, în loc să nimeresc la dulapul de bani, am nimerit drept în cuiul de care era atîrnată candelă. Cuiul mi-a intrat în ochi și mi l-a scos. Așa că eu, în loc să iau ceva, am pierdut un ochi.

Cum vedeți, această nenorocire mi s'a in-

timplat din pricina vecinului meu, căci el e de vină, că a lăsat candela să se stingă. Prin urmare, cer, așa după cum stă scris la legea noastră, ca să i se scoată și lui un ochiu și în chipul acesta să mi-se facă și mie dreptate.

Cadiul se gîndi un răstimp și zise apoi în adinca sa înțelepciune : da, așa scrie la legea cea sfîntă : ochiu pentru ochiu. Tu ai pierdut un ochiu din pricina vecinului, trebuie să piardă și el unul.

Trimise, dar, în grabă după croitor, ca să vie la judecată și să se împlinească porunca legii.

Cînd croitorul află dece e vorba și cum judecase mult priceputul Cadiu, îngălbeni ca ceara și începu să tremure din tot corpul.

Dar deștept cum era din fire, nu-și pierdu cu desăvîrșire cumpătul și grăi către judecător :

— Cadi Efendi, nici eu nu mă împotrivesc poruncilor sfîntei noastre legi și recunosc, că omul acesta are dreptate.

Pe de altă parte știu, însă, că Alah care a orînduit astfel de legi, de care te minunezi de cîtă înțelepciune e într'îbsele, nu vrea ca prin împlinirea lor robii săi să fie nenorociți, atunci cînd n'au o vină prea mare.

Și cu toate că mărturisesc, că sînt vinovat de a fi lăsat candela să se stingă, din care cauză vecinul meu și-a pierdut ochiul, totuși socot că vina mea nu e tocmai mare, de oarece am făcut-o din neștiință, nebă-

nuind că Muzafar era să vie la mine în miez de noapte.

— Asta poate să fie așa, decît legea trebuie împlinită, fi tăie vorba înțeleptul Cadiu.

Croitorul, însă, nu se lăsă bătut cu una cu două.

— Nici eu nu zic într'altfel, vorbi el din nou, dar vă rog să țineți samă de încă ceva: eu am început să îmbătrînesc și odătită cu bătrînețele mi-a slăbit și vederea.

Pe lîngă aceasta, eu sînt croitor, iar în meseria noastră e nevoie de ochi cît mai buni, căci altfel ne împungem cu acul toată vremea. Dar dacă acum, cînd am doi ochi, și tot nu văd bine, ce are să fie după ce îmi scoateți unul?

Mă nenorociți, nu e așa? Legea, însă, nu dorește nenorocirea nimănuia.

Cuvintele din urmă îl puseră pe cadiu pe gânduri. Clătină de mai multe ori din cap, își trecu minile prin barbă, se suci și ră-suci pe scaunul lui de judecător.

După o adîncă chibzuință, care țiau cîteva minute, deschise gura și grăi:

— Ai dreptate și tu în cele ce spui. Așa este. Legea nu dorește răul și nenorocirea nimănuia. Dar nici pe omul acesta care și-a pierdut ochiul, nu-l putem lăsa nerăsbunat. Alt cum, însemnează să nu îndeplinesc poruncile legii, iar pentru un astfel de păcat n'am să găsesc nici o dată ertarea înaintea lui Alah.

Și se află bietul Cadiu în mare strimtoare și încurcătură. De când judeca el — și judeca doar de vre-o 30 de ani — nu i se ivise o pricină ca acesta, care să-l fi pus așa la îndoială ne mai știind ce să facă și cum să scape.

Își ștergea mereu sudoarea, rasfoia într'una în cartea cea mare a legii, căutând într'însa sfat și îndrumare, dar nu găsea nimic.

Tot croitorul a fost acela, care a găsit drumul de eșire.

— Cadi Efendi, zise el, după ce se gândi o bucată de vreme, nu-i așa că trebuie negreșit ca legea să fie îndeplinită și că, prin urmare, ~~Ue~~ neapărată nevoie să i se scoată cuiva un ochiu și ca în felul acesta să fie răsbunat și vecinul meu Muzafer ?

— Despre aceasta nu iacape nici-o îndoială, răspunse Cadiul.

— Atunci am găsit leacul. Eu mai am un vecin : pe Halid vânătorul. Il cunoașteți poate.

— Da, îl cunosc, întări vorba Cadiul. Imi aduce din când în când cite un epure, cite o potîrniche. E om cum se cade și țin la dînsul.

— Da, e cum se cade și eu țin la dînsul, zise croitorul. Decît, sîntem datori să ținem mai mult la legile cele stînte și la dreapta lor îndeplinire.

De aceia, eu socot ca ar fi lucru drept și potrivit legii, dacă i s'ar scoate lui un ochi

pentru ochiul, pe care Muzafet l-a pierdut din pricina mea.

Nu mi-e și dînsul tot vecin ? Așa că n'ar fi fost cu puțință să fi venit el în locul lui Muzafet, ca să-mi fure banii din dulap ?

Și apoi să nu uităm încă un lucru. Halid e vînător, iar vînătorii nici n'au nevoie de doi ochi, căci, precum toată lumea știe, ei închid un ochiu, cînd trag cu pușca. Se zice că așa țintesc mai bine.

— Asta e adevărat, răspuse Cadiul. Am fost și eu în tinerețele mele vînător și știu că nu poți ochi drept, dacă nu închizi un ochiu.

— Ei, vedeți, zise croitorul vesel și mulțumit. Așa dar, dacă i se scoate un ochiu lui Halid vînătorul, pe de o parte legea e îndeplinită, iar pe de altă nu se face cuiva vre-un rău sau vre-o nedreptate.

Cadiul găsi, că prin gura croitorului vorbea înțelepciunea însăși. Dădu prin urmare poruncă ca Halid vînătorul să fie adus și legea să fie aplicată fără amînare, tocmai așa cum stă scris.

Din ziua aceea croitorul avea doi vecini chiori, iar grămada lui de bani creștea într'una.

Nepotul unui Sfnt

Nu împlinisem bine vîrsta de douăzeci de ani, cînd am fost trimis ca profesor la gimnaziul nostru dela Ianina. Îmi aduc amînte că pornisem la drum chiar în sărbătorile Crăciunului.

Și încă ce drum ? Șase zile călare pe un ger de crăpau pietrele. Dacă ar fi fost însă numai vîntul cel rece și zăpada înghețată ! Dar ca să mergi dela Bitolia la Ianina, îți trebuia să străbați mai toată Albania de Sud, ai cărei locuitori, veșnic înarmați, țineau mereu mina pe trăgaciul paștei.

Așa că, dacă tremuram odată de frig, tremuram de două ori de teama de a nu atrage asupra noastră mînia acestor Albaneji înarunțați și așa de mîndri în sărăcia lor.

De aceia, ce ușurare am simțit eu și ceilalți tovarăși de drum, niște negustori care mergeau pentru treburile lor, cînd în ziua a șasea, lăsînd mult în urma noastră ultimul orașel albanez-Lescovichi, cărăușul, ne-a spus că nu mai sînt sate albaneze, nu mai e nici o primejdie și că ne apropiem de Ianina.

„Acum trecem prin sate creștinești“, ne zise el, „și de aceea putem fi fără teamă“.

Teamă a pierit, decît n'a pierit numai dînsa. A încetat și vîntul cel rece și frigul care ne înghețase și ne amortise tot corpul. Și cu cit ne apropiam de Ianina, cu atîta razele soarelui ne trimeteau o căldură mai puternică, care era pentru noi o adevărată binefacere.

Intram de bună samă în zona caldă, în regiunea primăverii eterne, în țara unde crește portocalul și trandafirii sînt încărcăți de flori în luna Ianuarie.

Și închizînd acum ochii, revăd în fochipuire vechea Ianina cu clima ei cea dulce și molesitoare, cu lacul ei străveziu, cu insula în care se găsește mormîntul vestitului în Orient Ali-Pașa, acel Albanez crud, dar energic și înțelept, care ridicase armele împotriva Sultanului, ca să întemeeze o Albanie neatîrnată.

O revăd Ianina cu ochii unui tîncăr de douăzeci de ani, care îmbracă totul în haina poeziei și găsește farmec și plăcere în tot ce-i ese înainte.

În mai toate zilele, cînd soarele se apropia de asfințit, mă urcam pe un deal din apropierea orașului, și culcîndu-mă la umbra unui arbore, cădeam în reverie și contemplație. Jos lacul frumos și luciu ca o oglindă curată, iar de jur împrejur munții, avînd fiecare cîte un nume din epoca antichității. Și

de fiecare munte era legată cîte o amintire din vremurile istorice și chiar mitologice. Iată, colo la dreapta, la odepărtare de două-trei ceasuri pe jos se găsesc încă rămășițele vestitului Oraciu dela Dodonă.

Ceva, care nu se poate exprima, dar care se simte, te rupe de realitatea de toate zilele și te transportă cu gîndul spre alte vremuri și alte lumi. Iar căldura soarelui și acel miros particular, care se desprinde din pămînt, din arbori, din aer, te face incapabil de acțiuni mai puternice, de o încordare a energiei, dînd în schimb drum liber imaginației și pornirilor meditative.

Într-o dispoziție sufletească asemănătoare cu a mea trebuie să se fi găsit și tînărul, ceva mai în vîrstă ca mine, care venea și el regulat să-și odihnească corpul sub umbra arborilor din deal. În prima zi ne-am oțit unul la altul, adouazi ne-am salutat, iar a treia zi ne-am și împrietinit.

La întrebarea mea, că cine este, el îmi răspunde: sînt nepotul Sfîntului Gheorghe.

Dintru început am găsit, că am aface cu un om, care nu prea e în toate mințile. Ști-am, doară, că sfinții nu prea obișnuesc să aibă nepoți și neamuri. Și mai știam, că slăvitul întru Domnul, marele mucenic Sfîntul Gheorghe trăise cu multe veacuri înaintea noastră și că nici nu fusese el prin părțile Ianinei.

Dar nevroind să mă las mai pre jos decît

acest tinăr ce mi se păru-se cam într'o ureche, i-am răspuns la rîndul meu : și eu sînt nepotul Sfîntului Dumitru.

— Care Sfînt Dumitru, mă întrebă el cu toată naivitatea ? De unde am înțeles, că nu pusese cîtuși de puțin la îndoială adevărul spuselor mele.

— Dar ce, sînt oare mulți Sfînți Dumitru ?

— Se prea poate, răspunse el. Uite, de pildă, cum sînt doi Sfîntul Gheorghe. Uaul e Sfîntul Gheorghe cel vechiu și al doilea e bunicul meu, Sfîntul Gheorghe dela Ianina.

I-am mărturisit, că până atunci nici n'auzise-m de această nouă ediție a Sfîntului Gheorghe. De altfel, ca un adevărat nepot de Sfînt, tinărul meu interlocutor s'a arătat foarte îngăduitor pentru ignoranța mea, mai ales după ce i-am spus, că sînt nou sosit la Ianina, așa că n'avusesem încă prilej să cunosc ce era mai de samă în oraș.

— Ei, da, zise el, înălțînd ochii spre cer, bunicul meu a fost un sfînt și chiar un sfînt, care n'are mai puține merite decît omonimul său.

— Cum, zic eu mirat, a omorît și el bala-uri și alte lighioane, așa cum făcuse vechiul Sfînt Gheorghe ?

— Nu, bunicul meu n'a omorît nimic, dar aceasta nu l'împedică cîtuși de puțin, ca el să fie un mare sfînt și ca rugăciunile sale să fie bine primite de Dumnezeu și de Maica Domnului.

Socoteam, că această conversație era destul de interesantă și în tot cazul cum nu se poate mai originală. Cine ar fi putut bănuși, că s'ar putea găsi vr'odată față în față cu neamuri autentice de sfinți și mucenici?

Am ținut, așadar, să am lămuriri asupra acestui Sfânt Gheorghe dela Ianina care, cu toate preocupările sale cerești, nu uitase să-și lase moștenitori și pe pământul nostru, loc de chinuri și durere, vale de lacrimi, cum îi zicea nepotul său.

Ținărul Gheorghe (căci noul meu prieten purta același nume cu veneratul său bunic) ghici chiar ce se petrecea în gândul meu și îmi dădeam bucuros și din belșug toate lămuririle, fără ca măcar să îmi fi cerut.

— Bunicul meu, zise el, era băgat la stăpîn. Acest stăpîn era un turc, care ținea o brutărie. Bunicul meu era băiat deștept și foarte priceput la muncă. De aceia stăpînu-s'o ținea mult la el și îi era teamă să nu-l piardă. Intr'o zi îi propuse, dar, să se despartă de soție, căci bunicul meu era om căsătorit, și să ia de nevastă pe fata stăpînului.

— Dar întâiu și întâiu fata d-tale e turcoaică, îi zise bunicul meu, și legea voastră nu dă voie, ca să se mărite după un creștin.

— Asta o știu și eu, îi răspunse stăpînul. De aceia, după ce te despărțești de nevastă, ai să te turcești.

— Să mă turcesc?! strigă plin de mînie bu-

nicul meu. Mai bine mor, decât să mă le-
păd de legea în care m'am născut.

Și după ce nici cu rugăminți, nici cu făgă-
dueli, nici cu amenințări n'au izbutit să-l
determine pe bunicul meu să se lepede de
sfânta noastră religie creștinească, într'o sară
stăpînul său, ajutat de alți Turci, l-au arun-
cat în cuptorul aprins, unde bunicul meu a
avut moarte de martir fiind ars de via.

În aceeași sară încă, o candelă s'a pogo-
rit din cer și s'a oprit deasupra cuptorului,
lumînd acolo toată noaptea.

Așa s'a făcut bunicul meu sfînt.

După aceea, Patriarhia dela Constantinopol,
afînd de purtarea așa de creștinească a lui
și de minunea, cu candela, a dat poruncă ca
numele lui să fie trecut în calendar și po-
menit în toate bisericile ortodoxe.

Iar ziua lui, continuă tînărul Gheorghe în-
flăcărîndu-se la vorbă, este cea mai mare
sărbătoare pentru Ianina și toată creștinăta-
tea dimprejur. Vin oamenii dela depărtări
mari, ca să aducă la mormîntul lui fel de
fel de ofrande.

— Și ce se face cu aceste ofrande, l-am în-
trerupt eu ?

— Ce să se facă ? O parte ia biserica, iar
o parte rămîne familiei.

— Care va să zică aveți și folos de pe urma
sfîntului vostru, l-am întrebat eu rîzînd ?

— Firește că trebuie să avem. Este undeva
altă familie, care să aibă în sînul ei un sfînt ?

Dar dece nu pot avea și eu parte de un astfel de sfârșit, zise tînărul Gheorghe, oftînd din adîncul inimii !

— Vremile s'au schimbat și treaba nu merge așa de ușor, am găsit eu cu cale să-i lămu-resc. Nu prea sînt Turci, care să-ți dea fetele lor cu deasila și nici poliția n'ar permite ca cineva să fie aruncat în cuptor și ars de viu.

— S'a stricat lumea, exclamă el.

Din ziua aceea se legă o bună prietinie între mine și nepotul sfîntului Gheorghe. Ne întîlneam la aceeași oră subt același arbore din deal.

Numai într'o privință nu ne potriveam de loc. Anume, eu vroiam să mă țin cît mai legat de pămînt și să mă bucur cît mai mult de bucuriile și plăcerile ce ni le poate da. Prietinel Gheorghe, însă, plutea mereu în nouri și se îngrijea numai de lucrurile cerești.

Intr'una din zile mă întrebă foarte serios : cam după cîți ani crezi că o să ne regăsim cu toții în Valea Iosafatului ?

— În care vale a Iosafatului, l-am întrebat eu foarte mirat de aceste cuvinte ?

— Cum, nu știi ? făcu el și se uită la mine cu niște ochi care exprimau și mirare, dar și o adîncă compătimire pentru ignoranța mea. Apoi nu stă oare scris la Evanghelie, că la judecata cea din urmă toți cei morți și cei care vor fi atunci în viață se vor strînge în

valea Iosafatului, ca să fie judecați acolo de Domnul nostru Iisus Hristos ?

— A, da, fi zic eu, acum îmi aduc aminte, decît mai știu un lucru : Valea Iosafatului este prea mică, ca să încapă într'însa atîția oameni cîți vor fi chemați la judecată.

— Cum mică, mă întrebă Gheorghe ?

— Uite, așa, e mică și e îngustă.

— Dar tot ne încape, zise el.

— Ba nu ne încape deloc.

— Apoi dacă ne înghesuim, ne strîngem unii într'alții ? Și nepotul de sfînt își strînsese cît putu genunchii și se făcu mic de tot.

— Și iarăși nu ne încape, prietine, i-am zis eu, căci socotește cite sute și mii de milioane de oameni au murit dela facerea lumii și cîți au să mai moară pînă în ziua judecării celei din urmă ? Ce glumești ? Parcă nu se știe ce e valea Iosafatului ?

Tînărul Gheorghe căzu adîncit în gînduri. Cum au să poată fi îndeplinite cele scrise în cărțile sfînte, unde se spune lămurit, că toți oamenii, cei care au murit și cei cari vor mai muri pînă atunci au să fie chemați în aceeași zi la judecată în valea Iosafatului, dacă această vale e așa de mică și neîncăpătoare ?

Lui îi trebuia negreșit o lămurire asupra acestei chestiuni atîta de importantă.

— Știi ce, îmi zise el după un răstimp, mîne mă duc la Vlădică, ca să-l întreb, căci doar o fi știind el cum stă această treabă.

În ziua următoare tot cam pe inserate ne-am întâlnit din nou sub arborele din deal cu Gheorghe, nepotul Sfântului Gheorghe de la Iania. Era posomorît și abătut.

— Ei, zic, l ai întrebat pe Vlădica în chestiunea cu Valea Iosafatului ?

— Dă-l încolo, răspuse el cu un gest de indignare, un păcătos care pîngărește lucrurile cele mai sfinte.

— Cum, n'a știut să te lămurească ?

— Ce să mă lămurească ? mi-a dat un răspuns că mi-am astupat urechile și mi-am acoperit obrazul de rușine. Astfel de cuvinte să iasă din gura unei fețe bisericești !

Cu toată insistența mea, tînărul Gheorghe n'a vrut să-mi spună și mie ce răspuns i-a dat Vlădica, de s'a scandalizat în așa grad.

— Nu mă mai întreba, îmi zicea el, s'a stricat lumea și asta e totul.

S'o fi stricînd lumea, dar parcă tot găseai într'însa farmec în deajuns și plăceri din belșug.

Să fi fost, oare, aceste plăceri care îl atrăseseră și pe nepotul de sfînt și-l făcuseră să nu mai vie multe zile de arîndul sub umbra arborelui din deal ?

Această reflexie mi-am făcut-o, cînd într'una din sări întorcîndu-mă tirziu acasă, mi s'a părut că recunosc în întinericul străzii pe nepotul Sfîntului Gheorghe într'un tînăr, care mergea braț la braț cu o fată și căreia îi șoptea lucruri, pe semne, foarte

importante și intime, căci se apropia mereu de dînsa.

Mă duceam acum singur să-mi trăiesc ceasurile de contemplație sub umbra arborelui din deal.

Imi lipsea societatea atît de interesantă a tînărului Gheorghe și sufeream de această lipsă. Pe lîngă aceasta aveam așa de multe de vorbit! Atinsesem, doară, cheștiunea cu Valea Iosafatului și mai rămăsese văile Cedronului, ale Hebronului și Ierihonului și o mulțime de alte văi și rîuri sfinte.

În șfirșit, după o lipsă de vre-o trei săptămîni iată-l și pe nepotul de sfînt. De cît ce schimbare în această scurtă trecere de vreme! Nu mai ținea ochii în jos și nici nu-i ridica visători spre cer, ci se uita drept în ochii tăi și vedeai că în privirile lor se aprinsese o nouă flacără. Era ceva ștremgăresc, ceva diabolic în aceste priviri.

— Ce-i cu tine, Gheorghe, l-am întrebat eu? Fost-ai, oare, în pelerinagiu la Ierusalim sau retrasu-te-ai în singurătate, ca să postești și să te pocăești?

Dar Gheorghe nu mai era smeritul Gheorghe pe care îl cunoscusem pînă atunci. Se puse să fredoneze un cîntec de lume, el care nu cînta decît psalmi și ohtoihuri și după aceia îmi zise: am făcut ceva mai bun decît ceia ce îmi spui tu. Mi-am găsit o fată după placul inimii și în curînd mă însor.

— O nepoată de sfânt, l-am întrebat eu rîzînd !

— Nu, ceva mai bun, răspuse el : o nepoată de bancher bogat. Vii la nunta mea, nu-i așa ? continuă nepotul de sfânt. Și îți mai cer ceva : să fii nașul primului copil, pe care ni l'o harăzi Dumnezeu.

— Cu cea mai mare bucurie, i-am răspuns eu. Se poate o cinste mai însemnată, de cît aceea de a fi nașul unui strănepot de sfânt ?

O cinste de care n'am avut 'nsă parte. Căci nu după mult am părăsit Ianina și de atunci n'am mai auzit nimic nici de nepotul de sfânt, nici de moștenitori săi, pe care îi doresc cît mai mulți și mai sănătoși.

Xir Vasilachi

Veneam din fundul Epirului și în trecere spre Bitolia mă oprisem pentru o zi două în micul și puțin frumosul oraș *Grebena* în regiunea căruia se găsesc atâtea mari și minde comune românești din Pind.

Pe vremea aceea Impăria turcească ședea încă puternică pe temeliiile sale, întinzându-și domnia dela Marea Neagră la Marea Adriatică și până la granițele Tesaliei.

Mă oprisem, așadar, pentru o zi două pregătindu-mă să pornesc din nou la drum.

Dar veștile, care soseau despre siguranța drumului, nu erau cituși de puțin liniștitoare. Două caravane fuseseră atacate și jefuite de hoși, câțiva negustori fuseseră luați prizonieri, în apropiere de satul Tiști se găsiseră cadavrele a trei jandarmi.

Inșuf Vilihăln, un vestit șef de bandă, răspîndise pretulindenii groaza și teroarea. La auzul numelui său tremurau până și copiii în pîntecele mamei.

Stăteam dus pe gânduri la hanul unde poposisem ne mai știind ce hotărîre să iau.

Nici nu puteam aştepta în Grebena momentul în care i-ar fi plăcut blestematului de Iusuf Vilhălu să-şi spargă capul undeva ori, pocăindu-se de multele şi grele sale păcate, să se cumiñtească şi să se lase de meseria sa. Dar nici de pornit la drum n'aveam curajul.

Ştiam doar din zvon public ce de bărbaţi îndrăzneţi şi viteji dar şi ce oameni fără suflet şi fără milă sînt Vilhazii, aceşti Mahomedani care nu ştiu decît greceşte, dar al căror tip mai mult blond, înalt, bine legat şi a căror înfăţişare aspră şi cruntă te face să conchizi că ei, care după origină numai Turci nu sînt, aparţin altei rase, decît celei greceşti.

N'ar avea oare dreptate un vechiu prieten al meu şi bun cunoscător al Istoriei şi al împrejurărilor locale din Epir, cînd susţine cu convingere că Vilhazii nu sînt altceva, decît urmaşii autentici şi neamestecaţi ai Macedonenilor lui Alexandru cel Mare ?

Se prea poate. Decît nu de studii şi cercetări etnografice îmi ardea mie pe vremea cînd, închis la Grebena, îi trimiteam la toţi dracii pe Iusuf şi pe toţi Vilhazii lui, fie că s'ar fi coborît din Alexandru cel Mare, sau din Alexandru cel Mic sau din nici un soiu de Alexandru.

Fapt, e că eu eram obligat să-mi continuu drumul şi că nu îndrăzneam să fac un pas în afară de Grebena.

M'am dus să cer sfat Caimacamului, șeful administrativ al districtului și omul însărcinat cu menținerea ordinii și siguranței publice.

— Dacă nu ești grăbit, ai face mai bine să aștepti să se mai liniștească lucrurile, mă povățui reprezentantul Sultanului.

— Și... întreb eu, cam pe cînd socotiți că au să se liniștească lucrurile ?

— Prin Octombrie, Noiembrie poți eși la drum fără vr'o mare teamă, căci atunci banda lui Iusuf Vîlhălu și cîte bande de hoți mai sînt, se întorc pe la satele lor, unde stau toată iarna.

Frumoasă povățuie, n'aveam ce zice ! să aștept pînă în Octombrie, Noiembrie, pe cînd abia eram la începutul lui Iunie !

Stăteam, așa dar, dus pe gînduri la hanul unde poposisem, cînd hangiul, care știu pricina supărării mele, mă bătuse prietenește pe umăr și îmi zise: îți aduc o veste bună, chiar mine poți porni la drum.

— Cum așa ? îl întreb eu vesel și înșeninat la față. O să capăt oare o escortă ? Căci am uitat să spun, cămă rugasem de Caimacam să-mi dea vr'o doi trei-jandarmi de pază, dar Caimacamul n'auzise de urechea aceia.

— Ce escortă, răspunse hangiul, exprimînd printr'un gest disprețul ce-l avea pentru ea. Pleci cu Kir Vasilachi !

— Cu Kir Vasilachi, întreb eu mirat ! Dar

cine este acest Kir Vasilachi? Hangiul izbucni într'un hohot de ris întorcându-se apoi spre lumea strânsă în han, zise arătând spre mine, ca spre un specimen rar și interesant: ia uitați-vă la tinărul acesta, care mă întreabă cine este Kir Vasilachi.

Și s'au pornit și ceilalți pe ris și s'au uitat la mine cu niște ochi care exprimau și mirarea, dar și compătimirea.

— Știi cine e Kir Vasilachi? îmi zise apoi hangiul. Este un om de cafe tremură sute de sate și tot atitea orașe. Este un viteaz cum n'a mai născut altă mamă pe fața pământului. Dacă ai stringe la un loc capetele de Turci tăiate de el, ai face un munte mai înalt decât Pindul nostru. Și un riu s'ar face din lacrimile ce au vărsat mamele și văduvele soldaților turci omoriți de dâsul.

Iată cine e Kir Vasilachi. Când o auzi Iusuf Vîlhălu, că Kir Vasilachi a eșit la drum, se ascunde el în șapte găuri de șarpe și luni întregi nu-și mai arată vârful nasului afară.

Cu el, tinere, poți fafrunta și pe satana cu toată oastea lui.

Încă nu ispăvise bine hangiul vorba, și iată că toată lumea din han se sculase în picioare luînd o atitudine de respect și admirație. Cineva intrase în han, dar eu, ocupat să ascult elogiile hangiului despre Kir Vasilache, nici nu-l băgasem în seamă.

Toată lumea se strînsese însă în jurul nou-

lui venit salutîndu-l și vorbindu-i cît mai dulce și mai prietinește.

Hangiul atras de această mișcare generală, se uită înspre partea aceia și deschizînd cît mai mari brațele, ca să cuprindă în ele pe noul musafir, exclamă în culmea bucuriei : Kir Vasilachi !

La auzul acestui nume sării și eu depe scaun. Venise, care va să zică, viteazul, eroul, care prăpădise atîta oaste turcească și lăsase văduve atîtea cadine.

„Piei, drace, îmi zisei în gîndu-mi, frecîndu-mă cu putere la ochi. Nu cumva nu vād bine ? Sîrpitura aceasta de om, această făptură strîmbă și pipernicită, care abia îmi ajungea până la umăr, să fie eroul, de care tremurau sute de sate și tot atîtea orașe ?”

Crezînd mai degrabă, că noul venit e. a alt cineva, care împlîtor purta același nume cu vestitul mîncător de Turci, l-am chemat pe hangiu deoparte și l-am întrebat : Nu-i așa, că nu ăsta este Kir Vasilachi, de care mi-al vorbit ?

— ăsta e și nu este altul, îmi lămurî hangiul. Pe cît e de mic, pe atîta de mare e curajul său și pe atîta de minunate sînt isprăvile sale. Dar vino, ca să te cunoască și să te ia sub paza și ocrotirea lui.

Kir Vasilache, căruia hangiul i-a vorbit despre mine ca despre un bun prieten, binevoi să-mi acorde atotputernica sa protecție

și să mă asigur, că are să facă drumul cu mine până la Bitolia și că nici un fir de păr n'are să cadă de pe capul meu.

Adouazi în zori am și pornit la drum. Kir Vasilachi purta la dînsul un adevărat arsenal. O pușcă albaneză, lungă de vr'o cinci metri, un iatagan turcesc, trei coburi la cingătoare, printre care un pumnal cerchez își arăta frumosul miner de argint. Alte două coburi în șeaua calului.

— Și mai este cîte ceva prin desagi, îmi zise dînsul zîmbind.

Am eșit din Grebena și Kir Vasilachi a început să-mi facă istoricul panopliei sale.

— Crezi, îmi zise el, că am dat vr'un ban pe armele ce vezi aicea? Toate sînt luate dela dușmanii, pe care i-am omorît în luptă. Bunăoară, această pușcă albaneză. Ea era a vestitului șef albanez Malio Cobra din tribul „Ghega”. Acum vr'o doi ani, cînd colindam prin munții Gramostei, îl zăresc într'o zi pe Malio venind călare și înconjurat de vr'o treizeci de Albanezi, bine-înțeleș înarmați cu toții.

Le fac semn să se oprească și să arunce armele jos.

Cînd au văzut, însă, că au în fața lor un singur om, ei, care nu mă cunoșteau, au tras cu toții deodată în mine.

— Așa stă treaba, zisei eu, care primisem vr'o cîteva gloanțe în piept și în brațe?

M'am așezat după o stîncă și de acolo bami

bam ! până cînd am culcat la pămînt vr'o 15 dintr'înșii. Ceilalți, văzînd că se prăpădesc, au rupt-o la fugă. M'am repezit atunci după ei și l-am ajuns pe Malio, care fugea în goana calului. Am sărit și eu pe cal, l-am înhățat pe șef de păr și dintr'o lovitură i-am retezat capul. Ca amintire i-am luat pușca, pe care o vezi.

— Dar ce ai făcut cu rănilile pe care le-ai primit în brațe și în piept, l-am întrebă eu ?

— M'am vindecat în trei zile, de nu se mai cunoștea nici o urmă. — Pumnalul acesta, continuă Kir Vasilăki, ducîndu-și mîna pe frumosul minier de argint dela cingătoare, l-am luat dela un ofițer cerchez, pe care l-am omorît într'o luptă ce a ținut trei zile și trei nopți în șir. Eu eram cu băeții mei, vr'o treizeci la număr, iar Turcii o fi fost zece mii și poate și mai mulți.

A treia zi, cînd au văzut că vre-o patru-cinci mii din ai' lor zăceau morți, au adus și tunuri, de clătinău munții din temelie cu bubuitul lor.

Și au tras în noi mii și mii de ghiulele, dar de nimerit nu puteau să ne nimerească.

Iată, însă că o blestemată de ghiulea vine drept în mine. Dar eu am așteptat-o cu piciorul și am asvirlit-o înapoi cu atîta putere, încît a căzut chiar în mijlocul Turcilor, secerînd vr'o sută dintr'înșii.

Atunci șeful lor, un ofițer cerchez, le-a

strigat celor ce mai rămăseseră în viață : Copiii, să fugim, căci ne prăpădim cu toții.

Dar calul ofițerului s'a poticnit ; iar eu, care îi fugăream dela spate, ajungându-l, i-am tăiat capul (ofițerului, nu calului) și i-am luat pumnalul.

Cit despre coburul acesta... dar uitându-se înaintea sa, Kir Vasilachi amuți dintr'odată. Îl vedeam că aruncă priviri speriate și la dreapta și la stînga, și am observat chiar că tremură.

În momentele acelea treceam prin poziția *Spilio*, cunoscută prin atîtea lupte care s'au dat dealungul vremurilor și unde drumul, îngustindu-se cu desăvîrșire, trece printre doi munți de stîncă. Un sentiment de neliniște și de teamă te cuprinde în fața acestei trecători, care e cel mai nimerit loc de pîndă și de ascunzătoare pentru bandele de hoți.

Decît neliniștea și teama erau oarecum potolite de glasul puternic al unei trompete, care răsuna dela o cazarmă turcească clădită pe stînga cea mai înaltă.

Vecinătatea căzărnilor și mai ales tovarășia lui Kir Vasilachi, cel care aștepta și asvîrlea cu piciorul ghiulele de tun, întrețineau în mine încrederea și siguranța.

Dece însă Kir Vasilachi tăcea mereu ? Dece tremura într'una ? Am căutat să-l fac să vorbească, dar gara nu i-se mai descleșta.

În sfîrșit, am eșit din nou la drumul mare,

lăsînd îndărătul nostru Spilio cu stîncile sale și cu sîngeroasele amintiri.

Kir Vasilachi se însenină din nou la față și încetă de a mai tremura. Își regăsi chiar și pofta de vorbit.

— De cîte ori trec pe la Spilio, îmi zise el, mă simt mișcat la amintirea rîurilor de sînge ce am vărsat acolo.

— Te-ai bătut și la Spilio, Kir Vasilachi, l-am întregat eu ?

— Dacă m'am bătut la Spilio ? Dar cine a prăpădit acolo cetele de bașibazuci ale lui Cara-Mustafa ? Cine, dacă nu eu !

Mărturisesc, însă, că am trecut și eu prin primejdie mare, adăugă Kir Vasilachi. Obosisem de tăiat atîtea capete și mă așezasem pe o piatră ca să mai răsufli puțin. Atunci un bașibazuc veni încet pe la spate și îmi tăie brațul drept.

Mă uitai la brațul drept al lui Kir Vasilachi și văzui că era la locul său întreg și neatins.

Kir Vasilachi, însă, nu-mi lăsă vreme să cer vre-o lămurire, ci continuă : — Cînd am văzut că brațul drept îmi căzuse la pămînt, mi-am trecut pușca în mina stîngă și trăgeam cu ea, cînd iată un alt păcătos de bașibazuc, ascuns îndărătul meu, îmi reteză și brațul stîng.

Mă uitai și la brațul său stîng și văzui că și acesta era tot așa întreg și la locul lui ca și cel drept.

Incepusem, așa dar, să devin bănuitor și să nu prea cred în spusele sale ca în cuvinte de evanghelie.

Dar Kir Vasilachi nu-mi dădu răgaz pentru astfel de reflexii.

— Văzînd, zise el, că am rămas fără brațe, mi-am pus iataganul între dinți și m'am repezit așa asupra gloatei de bașibazuci. Nici nu-ți pot spune pe ciți din acești păgîni i-am trimis pe lumea cealaltă. Cînd s'a înoptat, un rîu de sînge curgea printre sîfoci.

— Și, întreb eu, în cită vreme ți-au crescut din nou brațele la loc? Căci, precum văd, nu ești ciung nici de brațul drept nici de cel stîng.

— Ce să-mi crească, zise Kir Vasilachi, fără să se turbure cîtuși de puțîn.

După ce n'a mai rămas picior de dușman, mi-am luat de jos brațele tăiate, le-am pus la locul lor, le-am legat strîns și le-am lăsat așa pînă ce s'au lipit bine.

— A, zic eu la rîndul meu, ai făcut și tu cum făcusem și eu odată.

— Dar ce ai făcut tu, mă întrebă el cam intrigat.

— Apoi mie mi s'a întîmplat una și mai boacănă.

Și îi povestii cum odată, stînd sub un arbore, cineva pe care nu l-am simțit că vine și nici nu l-am văzut, se apropie pe neașteptate și dintr'o lovitură de sabie îmi tăie capul care căzu la cițiva metri de mine.

— Ei, și ce ai făcut, mă întrebă Kir Vasilachi foarte mirat ?

— Ceiace-ai făcut și tu cu brațele, i-am răspuns eu cu aerul cel mai firesc. După ce călăul meu s'a depărtat, mi-am luat frumusele capul de jos, l-am pus iar la loc, l-am legat strins și l-am lăsat până ce s'a lipit bine, așa încît nici nu se mai cunoaște că a fost vre-odată tăiat.

Drept răspuns Kir Vasilachi mă bătu prietenește pe umăr și îmi zise zîmbind:—Văd că ne potrivim la multe.

Ca la o jumătate de oră după ce isprăvisem cu vorba asta, am întîlnit doi țărani turci, care veneau pe jos din direcția opusă. Erau probabil doi săteni pașnici de prin partea locului, căci își căutau liniștiți de drum și nu se vedea să fi avut vre-o armă asupra lor.

Apropiindu-se, însă, de noi și înțelegînd după costumul nostru că sîntem creștini, unul din acești țărani ne strigă cu un glas poruncitor: Opriți-vă!

Kir Vasilachi, care mergea înaintea mea, își opri deodată calul.

— Ce este, i-am întrebat eu și de ce să ne oprim ?

— Ori ne dați la fiecare cîte zece piaștri, ori de nu, vă dăm jos depe cai și nu vă lăsăm să mergeți înainte.

Kir Vasilachi duse numai decît mîna la cîngă toare.

„De sigur“, mi-am zis eu, „scoate coburu și în loc de bani trimite cite un glonte fie căruia din acești țărani obraznici“.

Dar... să te crucești, — nu alta ! Nici un cobur nu ești din cingătoare, ci o frumoasă punguliță de bani. Din ea Kir Vasilachi scoase zece piaștri și îi dete unuia din țărani, fără să zică măcar *pis*.

După aceea întorcându-se spre mine își zise : — Aide, plătește mai repede, ca să nu pierdem vremea.

— Dar de ce să plătesc, i-am obiectat eu parcă le stătem datori cu ceva ?

— Ori plătești ori de nu, te las singur tu minile lor, fu răspunsul eroului meu.

După ce am plătit și țărani turci s'au îndepărtat rîzînd și făcînd mare haz de armele lui Kir Vasilachi, mi-am eșit și eu din țîțini și i-am zis viteazului :

— Dar așa ai măcelărit tu sute și mii de cerchezi și bașibazuci, cînd te sperii de doi țărani care n'aveau nici un briceag la dinșii ?

De cît, Kir Vasilachi, în loc să se înfurie la auzul acestor cuvinte prin care îi dăream toată reputația și tot trecutul, îmi răspunse cam încurcat și roșindu-se la față.

— M'am purtat așa, fiindcă m'am gîndit la tine. De omorit, i-aș fi omorit eu până ai clip din ochi, dar pe urmă ai fravut tu neplăcer și de... nu e mai bine să te înțelegi cu cineva, cînd e cu putință, decît să-ți faci dușmani ?

În ziua a doua călătoream prin ținutul *Anaselița*, unde se găsesc mai multe sate turcești. Locuitorii sînt adevărați turci și li se zice de obicei *Coniari*, adică veniți din regiunea *Conia* din *Asia Mică*, de unde au fost aduși ca coloniști. Sînt oameni sîrguitori la muncă, foarte cumpătați, dar nu tocmai prietinoși cu creștinii.

Drumul nostru ducea acum printr'o pădure unde se povestea, că se săvîrșesc cam des crime și atacuri din partea hoților de carieră sau chiar a hoților improvizați.

Nici nu intrăsem bine în pădure și *Kir Vasilachi*, care fusese cuprins subit de o agitație din cele mai vii, descălecă zicîndu-mi să fac și eu același lucru.

Scotîndu-și apoi cele trei coburi dela cingătoare, pumnalul cu mînerul de argint și iataganul turcesc, le vîri unul cîte unul în desagi, ascunzîndu-le cît mai bine.

— Ce faci, *Kir Vasilachi*, de ce bagi armele în desagi, l-am întrebat eu foarte mirat de această manevră ?

— Ei, zise el, și dinții îi clănțăneau de parcă fusese apucat de șapte părechi de friguri. Pe aicea oamenii sînt răi și, de, ne esă vre-unul din ei în drum și ne cere armele.

— Dar armele nu servesc decît acolo unde sînt oamenii răi, căci oameni buni nici nu se ating de noi.

— Incalecă repede și dă pinteni calului, îmi răspunse *Kir Vasilachi*.

Am încălecat cîteși doi și străbăteam pădurea în goana cailor. Kir Vasilachi, care îngălbenise ca ceara, tremura așa de rău, în cît abia se ținea pe cal.

La un moment, cînd ajunsesem în partea cea mai deasă a pădurii, se opri puțin și întinzîndu-mi pușca cea albaneză, pe care din cauza lungimii nu o putuse viri în desagi, îmi zise cu o voce stînsă : — Na, ține-o tu, căci minile îmi tremură.

...Și așa, grație acestui erou, care mă luase sub paza și ocrotirea sa, am putut să sosesc teafăr și întreg la Bitolia.

Via Turcii !

Ceice au fost în micul oraș *Almiro* din partea de miazăzi a Tesaliei povestesc că la marginea orașului se găsește o veche moschee din vremea cînd Turcii erau stăpîniți țării.

Minaretul moscheii e așa de înalt; încît din vârful lui se vede tot șesul Tesaliei, iar în partea dela Sud munții Agrafa și chiar înălțimile din Atica.

Cu cîteva luni înainte de războiul greco-turc din 1897, se iscăse din pricina acestui minaret ceartă și discuție aprinsă în Consiliul comunal din *Almiro*. Unii dintre sfetnici susțineau, că minaretul trebuie dărîmat din temelie, pentruca să nu rămînă nici un semn că pe acolo a flîit veacuri întregi steagul Semilunii și că atîta amar de vreme poporul grec a zăcut în robia turcească.

Alții însă socoteau că prezența minaretului era, dimpotrivă, o dovadă de vitejia Grecilor, o mărturie de biruința creștinătății asupra religiei Islamului.

Cu aceștia din urnă ținea și primarul, *Dimarhos*, cum îi zice pe grecește. Acest

Dimarh, de felul său o fire conservatoare, avea obiceiul să zică : — Nimic nu e de prisos pe lumea aceasta. Se poate ca la un caz de nevoie să ne folosească la ceva și minaretul. Deci să-l păstrăm, conchidea el.

— Să-l dăruim, strigau inferbînțați adversarii săi politici.

Discuția acestei chestiuni molipsise tot orașul și îl împărțise în două tabere, care se sfîșiau între ele. Candidaților la deputăție li-se cerea, drept orice program, să declare dacă sînt minaretiști sau antiminaretiști. Niciun minaretist nu punea piciorul în cafe-neaua sau prăvălia ținută de un antiminaretișt, precum la rîndul lor și aceștia ocoleau ca pe niște înciumați pe cei din lagărul advers.

Minaretiștii erau porecliți ca vînduți Turcilor, antiminaretiștii socotiți de barbari și sălbatici.

În Consiliul comunal discuțiunile se țineau lauz și stîrșeau deseori printr'o încăerare generală.

Lucrurile ar fi mers așa încă multă vreme, deoarece nu ceda nici una din părți, iar o soluție împăciuitoare era cu neputință de găsit.

În mijlocul acestor certuri și altercațiuni, răsună glasul tunului, vestind începutul războiului grecò-turc din 1897.

Prin forța lucrurilor chestiunea minaretu-

lui fu deocamdată înlăturată, toate gândurile îndreptându-se spre granițele țării.

Decît știrile depe cîmpul de luptă nu erau deloc îmbucurătoare. În loc ca oastea grecească să înainteze biruitoare spre Constantinopol, dimpotrivă Turcii luaseră drumul care ducea la Atena.

Unul după altul cădeau orașele și locurile întărite din Tesalia. Azi *Tirnova*, după aceea *Larisa*, cam tot în aceiași vreme *Tricata*, apoi rînd pe rînd *Farsala*, *Velestin* și chiar *Domoco*, în care se pusese atîtea speranțe, trecuseră în mîinile Turcilor. Oștile lui *Edem Pașa* se apropiau de granițele *Moreii*.

Populația cuprinsă de groază și de o spaimă nebună, fugea înaintea armatei biruitoare povestind orori și răspîndind peste tot panica.

Deaceia nu era decît firesc, ca cetățenii din *Almiro* să uite minaretul și desbinările dintre dinșii și să se gîndească numai la un singur lucru : cum să fugă la vreme și înainte de a fi surprinși de oștile *Semilunii*.

Singura chestiune, care se punea acum, era următoarea : cum să afle, că Turcii se apropie și că e momentul ca ei să părăsească orașul.

Atunci și-au aruncat instinctiv privirile spre minaret și și-au dat îndată samă, că numai de acolo le poate veni scăparea.

Dacă cineva ar sta la pîndă, în virful minaretului, uitîndu-se în direcția dinspre care erau așteptați Turcii, i-ar putea zări la timp

și ar da de veste populației, că e momentul să fugă.

Odată cu această hotărâre, toți antiminariștii au făcut *mea culpa* înaintea celor care, în frunte cu primarul, susțineau că minaretul trebuie păstrat.

— N'am eu dreptate, cînd zic că nimic nu e de prisos pe lumea aceasta, vorbi primarul încîntat de succesul său ?

Dar cetățenii din Almiro, uniți acum într'un singur cuget și sentiment, n'au recunoscut numai că Dimarhul lor avea dreptate, ci i-au dat și o misiune de cea mai mare încredere și însemnătate. Anume, el trebuia să fie acela care să se urce în minaret, să stea acolo la pîndă și, îndată ce-i zărește pe Turci, să strige populației să fugă și să părăsească orașul.

Dealtfel, nu era decît drept, ca el și nu altul să aibă o astfel de însărcinare. Nu era el părintele orașului ? Unde mai pui că avea ochi foarte buni și o voce, care trezea morții din mormînt.

Primarul se simți foarte măgulit de încrederea administrațiilor săi, care în momente așa de grele îi dăduseră pe minile sale soarta și chiar viața lor.

Iată-l cocoșat încă cu noaptea în cap în balconul minaretului și privind țintă spre cîmpia Tesaliei, de unde erau așteptați Turcii. Primele două ceasuri găsi o plăcere în această ocupațiune. Colo sus aerul era mai

ușor, sufla un vânt mai răcoros. Se simțea mai sprinten, mai vioiu.

Dar soarele începuse să se apropie de amiază și încetă orice adiere a vântului. Era în toiu verii și căldura devenea din ce în ce mai nesuferită. Și-a șters bietul Dimarh odată, de două ori înădușala care îi curgea în șiroae, și-a tras pălăria pe ochi, ca să se apere de razele dogoritoare ale soarelui care își dăduseră întâlnire pe capul său, și-a făcut vânt cu batista, dar toate acestea nu-i foloseau la nimic. Se topea; se cocea Dimarhul la căldura soarelui din Tesalia.

Așa trecu ziua întâia, așa trecu ziua a doua și tot așa trecură și alte trei-patru zile. Primarul ajunsese de nerecunoscut. Decît, om al datoriei, el nu înțelegea să dezerteze dela post, iar mîndria și amorul propriu îl împiedicau să se demită din însărcinarea ce i se dăduse și să o treacă altuia.

Deaceia, cum se lumina de zi, îl vedeai urcînd treptele calvarului său. Și cît era ziua de mare, nu-și lua privirile din direcția de unde se aștepta dușmanul.

Dar și Turcii prea întirziau să se ivească. Deseori primarul, care devenise la față ca un rac flert, ofta zicînd: — Uf! dar nu mai vin odată și blestemații ăștia! vād că au de gînd să mă facă să mor în vîrfu minaretului pe care mai bine îl dărtmam decît să îndur astfel de suferințe.

Iată, însă, că într'o zi — era o zi Duminică

— vede colo departe în zare un nor de praf, care înainta în direcția orașului Almiro. Dea-chide ochii mari, trage cu urechea, când după puțin aude și împușcături. Ba deslușește și strigăte și voci.

Iar nourul înainta într'una. Nu după mult primarul, a cărui inimă bătea și sârea de parcă vrea să spargă pieptul, deosebește și fesuri și steaguri roșii.

Turchi erhonde! (vin Turcii), strigă el cu o voce de care s'au sguduit și munții și văile.

Turchi erhonde! repetă populația, care fugea zăpăcită și îngrozită în toate părțile.

Acest strigăt de *Turchi erhonde!* eșea din toate gurile, se repeta de sute de ori, de mii de ori, de zeci de mii de ori.

În mai puțin de o jumătate de oră nu rămăsese nici un suflet viu în tot cuprinsul orașului Almiro.

Iar nourul de praf se apropia tot mai mult, cîntecele se auzeau mai distinct, puștele răsunau mai puternic. După puțin nourul de praf pătrunse în oraș.

Dar, o cindățenie a soartei! Nu erau Turci cei care ridicaseră atîta praf, nu erau Turci cei care cîntau și trăgeau cu puștile, nu erau Turci cei care purtau fesuri roși și steaguri de aceeași culoare.

Ce erau ei atunci? Să vă spun ca să fiți lămuriți. Era o nuntă de Romîni. Erau vre-o două sute de Romîni din grupul numit „Fîrșeroșii” și care veneau dintr'un sat din apro-

piere, ca să facă nunta la Almiro unde se găsea mireasa. Ei cîntau, că doar n'ar fi plîns la nuntă, ei veneau călări trăgînd cu puștile. Tot ei purtau fesuri, așa cum li e obiceiul și tot ei purtau steaguri, așa cum obișnuesc să facă la nunțile lor.

Pe acești Romîni Dimarhul cu ochii lui cei buni li luase drept armată turcească.

A trebuit să treacă citeva zile, ca să se lămurească greșala și ca locuitorii din Almiro să se întoarcă la vetrele lor.

Din nou Dimarhul, care nu mai putea de necaz, începu să urce treptele înaltului minaret și să stea la arșița dogoritoare a soarelui.

Decît, Dumnezeu sau mai degrabă Turcii s'au arătat de data aceasta mai milostivi cu dînsul. Chiar adouazi oastea, dar acum adevărata oaste turcească, se grăbi să ocupe orașul *Almiro* și să pună capăt suferințelor și chinurilor nenorocitului de Dimarh.

Cei doi angroșiți

„Dacă munca ar fi bună la ceva, armunci și Vlădica“.

Din aceste cuvinte născocite de el, vecinul meu Toma își făcuse lozinca vieții sale.

Cînd în sările de vară vecinii se strîngeau pe iarba verde la umbra pomilor din grădina casei noastre, Toma care nu lipsea niciodată, găsea și argumente, ca să ne arate, că nimic nu e mai zadarnic, decît să muncești și să te trudești din zori și până în noapte.

„Bogați ori săraci, zicea el, n'o să inchi-dem cu toții ochii într'o zi? Doi metri de „pămînt: de atîta avem nevoie. Apoi aceasta „ni se dă și chiar fără să plătim“.

Și băgați de samă, că Toma nu era le-neș din fire, nici om mărginit la minte sau vr'un neputincios. Dimpotrivă. Era ager la spirit și sprinten la corp și toți bărbații din comună se temeau de forța mușchilor săi.

Dacă îl rugai să-ți facă vre-un serviciu, să umble, bunăoară, o săptămînă întreagă pentru treburile tale, Toma era gata să se arunce și în foc pentru tine.

Ba încă ți-ar fi mulțumit, dacă în serviciul cerut se ascundea vre-o primejdie, vr'un prilej să se ia la ceartă cu cineva, în ceia-ce era foarte tare, dar mai ales la bătae, în ceia-ce era neîntrecut.

Pentru, dinsul zile fericite erau acelea, cînd venind la șezătoarea din grădina noastră, ne spunea: — Știți, pe cutare l au dus pe targă acasă. I-am rupt vr'o două-trei coaste.

Sau:—Ați auzit de Turcul Ali, de care tremură atîtea sate bulgărești. I-am tras o sfîntă de bătae, pe care n'are să o uite, cite zile o avea de trăit.

Mai cu samă cînd putea bate pe vr'un Turc (noi ziceam Turci Albaneșilor Mahomedani), Toma plutea într'o nespusă fericire. Să poți bate pe unul, care e stăpînul și cuceritorul țării, era o ispravă care îți atrăgea admirația tuturor creștinilor. Așa se simțeau creștinii, aceste raiale supuse și disprețuite, răzbunați pentru suferințele și umilințele îndurate de atîtea veacuri din partea fiilor Islamului.

Prin urmare, și vecinul Toma era bun și priceput la ceva, iar vînător mai dibaciu decît el nu găseai în întreaga comună.

Să nu-i fi cerut numai o muncă așezată și continuă, o muncă depe urma căreia și-ar fi întreținut nevasta și cei cinci copii, cu toții în vîrstă mică.

7 Dar trăia oare cu vînt omul acesta?

Ei, da, trăia cu vînt. Pe vremea cînd au

loc cele întâmplate aicea — e așa demult de atunci — se putea trăi și cu vînt.

Erau vremile fericite, cînd viața nu costa mai nimic, cînd trebuințele erau foarte reduse și inimile nu se împetriseră încă, așa că lumea era bucuroasă să poată veni în ajutorul celor nevoiași.

Ce i-ar fi costat de pildă pe morari, printre care Toma număra atîția prietini, dacă i-ar fi făcut și lui o parte din făina ce o sustrăgeau dela cei ce aduceau grîu de măcinat ?

Și de ce nu i-ar fi dat măcelarii cîte o oca două de carne, atunci cînd se vindea cu 20 de bani ocaua mare ?

Iar la începutul verii, atunci cînd era vremea de tuns oile, marii *celnici*, adică stăpînii de nenumărate turme, ar fi simțit o mustrare de conștiință, dacă n'ar fi dat un sac doi de lînă și lui Toma. Din această lînă nevasta sa, o femeie harnică și neobosită, făcea haine pentru el și pentru toți ai casei.

Cînd s'a dărîmat vechea casă, în care locuia Toma, bătrînul preot al enoriei noastre a umblat, a bătut pe la toate porțile, a strîns dela unii bani, dela alții material, altoro le-a cerut să muncească ei înșiși în zilele libere și așa, în vr'o lună, s'a ridicat în locul vechii clădiri dărîmate o căsuță modestă, dar nouă-nouță, de-ți era mai mare dragul să te uiți la ea.

Așa treceau zilele, treceau și anii și Toma

putea să-și justifice lozinca, că dacă munca ar fi bună la ceva, ar munci și Vlădica.

Intr'una din sări veni la adunarea din grădină agitat și mișcat.

— S'a stîrșit și cu traiul meu de până acum, ne zise el. De mine încolo mă apuc de muncă.

Mare a fost mirarea noastră în fața acestei apostazii dela principiul căruia Toma îi rămăsese credincios până în ziua aceia.

— Și de ce fel de muncă te apuci, l-am întrebat noi?

— Negoț de tutunuri cu toptanul, ne lămurii Toma. Am făcut o tovărășie cu vecinul Dinu.

La auzul numelui acestui tovarăș, cu care urma să facă un negoț pe o scară întinsă, am izbucnit cu toții în hohote de rîs. Dinu nu se deosebea de Toma decît doar prin aceia, că, după ce nu făcea nimic, se mai întorcea în toate sările acasă umblînd pe trei cărări și abia ținîndu-se pe picioare.

— Și puneți mare capital în întreprindere, l-a întrebat cineva rîzînd?

— Dinu stă bine, răspunse Toma cu aerul cel mai firesc. El are 16 piaștri (mai puțin ca patru lei).

Oprindu-se un răstimp, se adresă apoi către mine și îmi zise foarte mișcat:—Eu n'am această sumă, dacă însă ai vrea să mi-o împrumuți, ți-aș fi recunoscător toată viața și te-ar binecuvînta copiii mei.

Cine ar fi putut rezista ispitei de a-și câștiga recunoștința cuiva și binecuvîntarea unei întregi familii în schimbul cifrei de 16 piaștri ?

Am consimțit, așadar, bucuros să-i fac vecinului Toma acest serviciu, socotind însă tot deodată necesar să-i deschid ochii asupra adevărului, că cei 16 piaștri ce i-aș fi dat eu și cei toți alții ce i-ar fi adus Dinu în tovărășie, nu făceau un capital însemnat, care să îngăduie un negoț en gros, așa cum îl concepuseră dinșii.

— Ba este de ajuns, îmi obiectă Toma, căci iată ce avem de gînd să facem : Ne ducem în satele turcești învecinate și de acolo cumpărăm opt ocale de tutun, cîte patru piaștri ocaua. Cum însă tutunul e un articol de contrabandă, îl vindem aicea cu preț îndoit, așa că într'o zi două câștigăm sută la sută.

— Dacă e așa, să vă fie cu noroc, i-am urat noi cu toții.

Adouazi în zori Toma își chemă pe tovarășul său Dinu și luară amîndoi drumul spre satele turcești. Se întoarseră după ce se înoptase bine și ducînd în spinare cîte o traistă de tutun.

Desfacerea urma să aibi loc în ziua următoare.

Decît încrederea reciprocă era așa de mare între cei doi angroșiți, încît nu se puteau înțelege la care din ei să fie depozitată marfa.

A fost atunci nevoie și de intervenția mea și s'a ajuns la soluția următoare : tutunul să fie dat în păstrarea noastră, adică a mamei și a mea, și să fie depus în grajdul în care țineam vaca. Bine-înțeles, tot noi am fi păstrat cheia dela grajd.

Încă o condiție, la care țineau mult angroșiștii noștri : grajdul să nu fie deschis, și deci tutunul să nu fie ridicat, decât dacă vin citeși doi în același timp. În nici-un caz, însă, n'am fi încredințat cheia unuia dintre ei și nu i-am fi îngăduit să ia măcar un fir de tutun.

Aceste condițiuni fiind acceptate de ambele părți, Toma și Dinu s'au dus liniștiți la casele lor.

Înțelegerea fu strict respectată în cursul zilei următoare. Au venit de trei-patru ori citeși doi împreună, ridicând ba o oca, ba două de tutun.

— Merge vânzarea, li întrebam eu ?

— Merge, merge, răspundeau ei veseli și mulțumiți.

La noapte, înainte de a ne culca, mama se duse să vadă, dacă vaca are fîn în de ajuns. N'apucase, însă, să intre în grajd, clud dînd un țipăt, veni înapoi alergînd și tremurînd cu varga.

— Un hoț, zise dînsa, un hoț e în grajd !

Să fi venit, oare, să fure tutunul ?

Am pus și eu mîna pe un topor, mama a luat lampa și cu gîndul ca la caz de primej-

die să strigăm pe vecini într'ajutor și mai ales pe Toma al nostru, ne-am dus la grajd.

Mama avea dreptate. Am dat acolo peste cineva. Cine vă închipuiți însă că era hoțul? Inuși Toma în carne și în oase, umblind pe la traistele cu tutun.

— Ce cauți, aicea, la ora asta și mai ales singur? Nu știi, că n'ai dreptul să...

Decît Toma se grăbi să ne lămurească.

— Uite, ce e, zise el. Mi-a venit tocmai acum un mușteriu, care îmi cere o jumătate de oca de tutun și ca să nu-l pierd, am venit singur.

— Dar știe Dinu de asta?

— Știe, cum să nu știe, decît și dacă nu-i spuneți, n'ar fi tocmai rău.

În noaptea următoare iar hoț în grajd și iar alarmă și tevatură.

De data asta hoțul era Dinu.

Și la dînsul se dusese un client grăbit și Toma știa de lucrul acesta, dar iarăși n'ar fi fost rău, dacă noi nu i-am fi spus nimic.

În sfîrșit a treia zi până la prîz toată cantitatea de tutun fusese desfăcută.

Rămînea acum de făcut socotelile și de stabilit beneficiile întreprinderii.

Operația era însă cam complicată, deși se ținea o contabilitate în partidă dublă, adică fiecare din cei doi angroșiști ținea min-te cît vinduseră și cui vinduseră.

S'au adresat deci la priceperea mea în ale matematicii și așezîndu-ne pe iarbă verde,

am început să însemnez pe o hîrtie numele clientului și în față cantitatea respectivă de tutun ce i se vînduse.

Dar tot adunînd de jos în sus și de sus în jos, nu eșea la socoteală o oca de tutun. Scriam din nou, socoteam, dar de urma acestei ocale nu se putea da.

— Cum dracu vine treaba asta, exclamă Dinu nedumerit ?

Ar fi trebuit chiar să iasă mai mult, căci doar am dat și lipsă.

Și uitîndu-se bănuitor în ochii lui Toma, îi zise : — Imi pare că tu ai șterpelit ocana de tutun ce lipsește ?

— Eu ! ? răspunse Toma, plin de indignare. Să mă bată D-zeu, dacă am luat tutun măcar pentru o țigară. Și de nu mă crezi, uite, adăugă Toma, arătînd spre mine, să spună dacă am venit vre-o dată singur la grajd.

— Așa e, răspund eu cu jumătate de voce ; dar ca să fiu împăcat în conștiința mea, am adăugat : Cheia nu i-am dat-o niciodată.

— Ei, vezi, repetă Toma, încîntat, că am știut să fiu discret. Dar imi pare că tu, Dinule, ești cel cu musca pe căciulă și de aceia imi spui mie astfel de lucruri.

Și Dinu la rîndul său se jură pe toți sfinții din raiu că e cu desăvîrșire curat și mă luă și el pe mine drept martor.

Iar eu în dorința de a-i împăca, am căutat să-i conving, că nu e în interesul lor să

insiste mai mult asupra lipsei ce se constata-se la tutun și că ei acoperise chiar această lipsă prin faptul, că o bună cantitate din tutun fusese vîndută cu 10 piaștri, în loc de 8, cît socotiseră—așa că ceiace pierdeau dintr'o parte cîștigau cu vîrf și îndesat din alta.

Nu e nevoie să spun că, pentru considerațiuni bine cunoscute, și unul și altul s'au lăsat repede convinși de argumentația mea și s'au grăbit să declare incidentul închis.

Mai rămînea însă ceva de făcut și acest ceva nu era partea cea mai puțin însemnată a lucrului. Anume, vînduseră tutunul, dar nu încasaseră încă prețul vinzării. Erau însă siguri că nu i-ar fi amînat nimenia cu plata, mai cu samă că la caz de nevoie recugeau și la argumentul suprem: îl stilceau în bătae pe nenorocitul acela.

Primul client din drumul lor era cizmarul Traian.

— Traiane, plata pentru o oca și o jumătate de tutun.

— Un moment, răspunse acesta, și luînd dintr'un colț un registru învechit, le zise: Eu am să vă plătesc doisprezece piaștri pentru tutun, iar tu Toma mi-ai rămas dator cu 16 piaștri de acum trei luni, cînd ți-am făcut o pîreche de ghete.

Deasemenea tu, Dinule, ai uitat să-mi plătești 9 piaștri de acum șase luni. Care va să zică....

Care va să zică, au plecat dela cizmarul

Traian cu promisiunea, că odată și odată au să reguleze ei socoteala.

Incasarea a dat același rezultat și la băcanul Costea, în registrele căruia figurau de mai multe ori numele celor doi angrosiști, după cum n'au plecat cu buzunarele pline nici dela croitorul Mitru.

Eu, care îi însoțisem la acești trei clienți, m'am despărțit întorcându-mă acasă și lăsându-i să-și continue singuri încasarea plăților.

O zi după aceasta, Toma veni din nou în grădina casei noastre. Era sgîriat pe nas, zvea sgîrieturi pe obraz și vîoătăi pe frunte.

— Ei, vecine, l-am întrebat eu, cum mai merge cu negustoria?

— Cum vrei să meargă, dacă ai aface cu ticăloși ca d'al de Dinu.

— Dar ce ești cam sgîriat la față?

— O nimica toată, răspunse Toma. Ne-am schimbat cîteva cuvinte cu Dinu. Pe mine m'a sgîriat, dar pe el l-au dus aproape mort acasă.

Așa dar, schimbul de cuvinte a fost o strașnică bătae prin care cei doi asociați au desfăcut tovărășia și lichidat afacerea. Acesta a fost singurul beneficiu al comerțului en gros.

Din ziua aceia Toma avea și mai multă dreptate să zică: „Dacă munca ar fi bună la ceva, ar munci și Vlădica“.

Grecul din Crușova

Sînt mai bine de treizeci de ani, decînd pentru prima dată în orașul nostru Crușova a călcat picior de Grec. Până atunci toate femeile și cei mai mulți bărbați chip de Grec nu văzuseră, iar noi copiii îi știam doar din cărți și din tot ce ni se povestea de isprăvile lor minunate.

În închipuirea noastră copilărească ni-i zugrăveam ca pe niște ființe extraordinare. După credința noastră, Grecul de azi trebuia să fie turnat după același calapod ca Achile, Ajax și ceilalți eroi Omerici, cu care ne îndopa zilnic dascălul de Istorie. Oameni înalți, nesfârșit de înalți, largi în spate, cu o păreche de mustăți enorme, de o forță supranaturală, oameni care cu o învîrtitură de sabie ar fi spulberat armate întregi : așa, după noi, trebuiau să fie Grecii.

Pentru noi a vedea un Grec, a ne atinge de-o astfel de ființă, era realizarea unuia din cele mai frumoase vise.

De aceea, cînd în Crușova s'a răsplîndit vestea că un vlăstar din acest popor a venit ca

oaspe printre noi, curiozitatea generală ajunsese la paroxism. Și cu toții, mic și mare, tânăr și bătrîn, aveam un singur gînd: să-l vedem pe Grec, să-i anzim vorba minunată, să-i admirăm acele daruri, cu care nu ne îndoiam că natura trebuia să-l fi înzestrat din belșug.

Și l-am văzut. Dar o ironie a soartei!

La ce ne așteptam și ce ni se prezintă ochilor! Cit de puțin semăna fructul fantaziei noastre cu acela pe care îl vedeam înainte-ne în carne și în oase.

Era acest Gheorghe Psaltul—pentru că așa îl chema—o stîrpitură de om, slab, prăpădit, gata să-și dea sufletul, mic de statură, schilod, paralizat, cu picioarele strimbe, cu degetele minilor sgîrcite. Nimerea la dreapta cînd voia să pășească la stînga, tremura la fiecare mișcare, abia își ținea corpul pe bățul său. Avea însă două calități, inerente oricărui grec care se respectă: o lăudăroșie exasperantă și o violență fără samăn.

Se făcea foc și pirjol pentru cel mai mic lucru; pentru cea mai mică contradicție. De vroiai să-i fii prietin, trebuia să-i admiți totul, fără nici-o obiecție.

Așa, în primul rînd, trebuia să recunoști că glas ca al lui — pentru că era cîntăreț palicarul nostru — până acum n'a eșit din alte coarde vocale.

Apoi trebuia să fii de aceeași părere cu el,

cînd își exalta voinicla și curajul său fără pârche.

Deasemenea te-ar fi trimis la toți dracii, dacă încercai să pui în discuție eroismul, vitejia supraomenească a tuturilor conaționaliilor săi.

Nu știi cîtă parte de adevăr era în spusesele sale. De un lucru numai sînt sigur și îi pot spune cu mîna pe conștiință, că venirea lui Gheorghe Psaltul a prefăcut în scrum și cenușă toate închipuirile, toate ideile frumoase ce aveam pînă atunci de Greci și de bravura lor. Oricît de puțin i-ar fi semănat ceilalți frați de singe, dar iluziile despre dînsii au dispărut fără urmă. Pentru noi de aci înainte era stabilit, că eroii cîntați de Omer, dacă în adevăr au existat și au fost așa precum ni-i înfățișează poetul, o fi fost ei Chineji, Tătari, orice în sfîrșit, dar numai Greci n'au fost și nu puteau fi.

În deosebi dascălii greci, care tot Romîni din partea locului erau, și grecomanii mai fanatici, ședeau ca plouași. La rîndul lor adevărații Romîni — pentrucă ideia romînismului începuse deja să incolțească pe vremea aceia — nu mai puteau de bucurie.

Luni dearîndul s'a ris mult și s'a făcut mult spirit pe socoteala bietului Gheorghe Psaltul, care personifica în ființa sa așa de laudată pînă atunci națiunea grecească.

Dar din capul locului se prezintă o mare

încurcătură cu el, pe care Comunitatea grecească îi angajase ca învățător și ca dascăl la biserică.

Trebuiau să-i găsească o casă unde să stea, și de găsit lucrul nu era tocmai greu, decît toată greutatea era să se găsească și o femeie, care să-l îngrijească și care să-i înțeleagă limba lui cea păsărească. Rare, foarte rare, erau pe vremea aceia romînce din Crușova, care să fi vorbit grecește.

Însfîșit, după multe încercări, după multă alergătură s'a dat peste una din acestea. Era o văduvă bătrînă, care ani de zile trăise cu bărbatu-su la Larisa din Tesalia și care mai ținea minte cîteva crîmpee de fraze grecești. Și așa și-a fixat domiciliul la dînsa și a trecut Gheorghe Psaltul în rîndul Crușovenilor.

Dintru început noul cetățean afecta un dispreț suveran pentru graiul aromînesc și zicea că îi supără nervii, auzindu-l. Cu timpul însă, nevoia l-a forțat să vie la sentimente mai bune.

Văzîndu-se amenințat să fie un veșnic străin printre noi, acest descendent degenerat al Dodonilor — obirșia îi era din Epir — a luat-o mai domol și a înmormîntat multe iluzii și s'a pus cu tot dinadinsul să ne învețe limba.

Defovățat, a fovățat-o, căci altă vorba n'auzea zi și noapte în jurul lui, — ca să o pronunțe însă omenește, aceasta i-a fost peste putință.

Și din această pricină cum rîdeau copiii de el !

- *Gheorghiasera dede multă ploe cu sore.*
— *Kir Gheorghii una catuse* (ātușe, în dialectul aromînesc pisică) *sgruma una galina.*
— *Asto diavolo.* răspundea el răstit, cău-
tînd să dea zor picioarelor, care îl trădau la
fiecare pas.

Dar Gheorghe a mers cu concesiunile și mai departe. Intr'o bună dimineață tot orașul a rămas surprins, că Gheorghe s'a logodit cu *Tana*, văduva lui *Cota Malii*.

El, reprezentant, după spusele sale, așa de strălucit al unei națiuni așa de superioare, el om făcut dintr'o stofă aleasă, să întinză mina unei văduve romiace, unei fiice dintr'un popor inferior, iată ce — își închipuia Kir Gheorghe — trebuia să gîdile plăcut ambiția noastră. Dar ce-i faci inimii!

Și s'a făcut o nuntă mare și frumoasă, s'a petrecut mult, s'a băut mult, căci dela petrecere și dela băuturi nu prea se dau îndărăt Armenii noștri. Și unde mai pui apoi, că Gheorghe era dispus să-și vînză și cămașa de pe dînsul, numai ca nunta lui să rămînă de pomină în oraș.

A trăit mult și bine Gheorghe cu Tana lui. Ea era o femeie harnică, pricepută, cum sînt mai toate dela noi, cumpătată la vorbă, neobosită la muncă.

Și-ar fi continuat căsnicia încă mulți ani, pentrucă nimenea nu-i dorea răul și pentrucă toți căutau să-i fie de folos, dacă o îm-

prejurare neprevăzută n'ar fi rupt firul vieții lui Gheorghe.

Iată cum a avut loc această moarte neașteptată !

În anul 1903 orașul Crușova, care azi în cea mai mare parte este un morman de ruine, a fost luat printr'un atac de noapte de insurgenții bulgari ; iar mai pe urmă a fost bombardat de trupele turcești, ars, distrus. Era pe vremea aceia o groază nemaipomenită în Crușova.

De prin case focul se lățea cu o înțeală de speriat, de se părea în noapte ca o mare de flăcări, tunurile și puștile zguduiau pământul și făceau să urle văile și munții. Tipetele celor care cădeau, ori care piereau în flăcări, se amestecau cu strigătele disperate ale celorlalți bărbați și femei care, zăpăciți, nu știau încotro să apuce, nu găseau nicăeri refugiu și scăpare.

Iar bașibozucii continuau înainte opera lor. Luau totul din case, le aprindeau și omorau pe cine nimereau.

Multe femei au leșinat, multe au avortat, nici una însă n'a murit de frică. Bărbați, femei, copii, afară de cei măcelăriți, au supraviețuit cu toții acestor orori, la auzul cărora și se zbirlește părul de groază.

Numai un singur om a murit de frică și acesta a fost — oare ați crede-o ? — Gheorghe Psaltul. Ei, da, unicul Grec din Crușova, a-

cel viteaz, în ale cărui vine curgea sîngele eroilor dela Termopile și Salamina, cînd a auzit lovituri în poarta casei sale și cînd a văzut apărînd cunoscutele de atunci figuri sinistre, a scos numai un of ! și a picat mort, dus pentru totdeauna.

Fie-i țărîna ușoară !

De vorbă cu un Român Basarabean

Nici nu țin și nici nu-mi dă mîna să stau și să socotesc cîți ani au trecut dela povestea de față.

Nu de altceva, dar s'ar putea găsi vr'un răutăcios sau, fără să fie tocmai răutăcios, vreunul care ar avea înclinație pentru cifre și socoteli și care m'ar ntreba : Dacă de atunci au trecut atîtea ani, ce vîrstă aveai, mă rog, în ziua aceea ?

Și cum adunarea nu e o operație așa de complicată, ar stabili că am o vîrstă, pe care din diferite considerațiuni nu prea țin să fie cunoscută de toată lumea.

Deaceia mulțumindu-mă să amintesc, că de atunci au trecut ani mulți, merg înainte cu povestirea mea.

Mi s'a dat, așadar, voie să părăsesc patul și să... dar parcă nu fusese până acum vorba de vr'un pat.

Se naște, prin urmare, o întrebare, ba chiar două, dacă nu mă înșel. Intăia : ce-i cu povestea patului ? Și a doua : de cătră cine și pentru ce mi s'a dat voie ?

Iată și răspunsul meu. E vorba de pa I în care stătusem nemișcat mai bine de o lună în urma unei operații, care cît p'aci era să mă... decît gîndesc, că acest amănunt nu interesează pe nimeni.

Iar cînd pericolul a trecut și forțele au început să revină, doctorul a găsit că e în interesul sănătății mele să fac cîțiva pași prin odaie.

Și așa, dîndu-mi-se voie să părăsesc patul, m'am așezat la fereastră.

Era în luna lui Mai, și Bosforul și țărmlul asiatic și insulele Mării de Marmara îmbrăcaseră cele mai frumoase haine de sărbătoare. Nu mă puteam îndestul bucura de această priveliște, cum nu mai e alta pe toată fața pămîntului.

Ai înțeles, așadar, că acestea se petreceau la Constantinopol, în acest Tarigrad pentru a cărui cucerire împărății așa de mari s'au prăbușit din temelie.

Și pentruca să nu rămînă ceva neînțeles, adaug că punctul de unde ochii mei cuprîndeau fermecătoarea priveliște, era spitalul rusesc clădit pe o colină în mijlocul unei grădini, în care se găsea și o biserică.

În grădină se plimbau bolnavii, dar se mai plimbau și oamenii sănătoși, iar în biserică slujea popa.

Sînt sigur, că atunci cînd popa înălța cătră Atotputernicul rugi pentru ocrotirea turmei ce o păstorea, în taină îi aducea și mulțumiri,

pentru că îi hărăzise ca tovarășă a vieții una din cele mai frumoase fapte care au eșit vr'odată din minile Creatorului.

Și dacă ochii mei oboseau privind frumusețile cu care natura a înzestrat din belșug acel colț de pământ, ei nu se mai puteau sătura admirînd pe cucoana preoteasă.

Adusese din Ucraina, unde era locul ei de naștere, o frumusețe cam bărbătească, aspră, cam prea viguroasă pentru orientul rafinat. Dar aerul moleșitor și cam senzual al Constantinopolului o mlădiase, o înmuiase, o îmblinzise, îi dăduse acel farmec special al femeilor din Orient, făcute anume pentru desfătarea ochilor și înfrumusețarea vieții.

Din această fericită împărechere a vigoarei virile din stepele ucrainiene cu duioșia și gingășia femeilor din țările cu soare cald și aer parfumat, rezultase un tip de o perfecțiune desăvîrșită. Nu tipul păpușii plăpînde, de care te ferești să te atingi—de teamă că se sparge, dar nici al femeii cu gesturi și apucături de bărbat, care printr'o nebagare de samă a naturii a fost trecută ca făcînd parte din sexul frumos.

În sfîrșit, ce să mai lungesc vorba? Mă întremasem, părăsisem spitalul, dar frumoasa preoteasă nu părăsise gîndurile mele.

Iar cînd, cîtăva vreme mai tîrziu, vorbeam despre dînsa unui cucernic Arhimandrit cu o înflăcărare cam suspectă, acest om sînt, care se lepădase de plăcerile lumii și de is-

pitele pămîntești, îmi zise cu un aer de dojană :—Fiule, ai săvîrșit un mare păcat și Canonul... (am uitat care anume) pedepsește astfel de păcate cu...

— Dar bine, părinte, l-am intrerupt eu, vederea zilnică a preotesei m'a vindecat mai repede decît toate doctoriile medicilor.

— Dacă e așa, mă liniști cuviosul Arhimandrit, e un alt Canon, care îți micșorează păcatul și poate chiar să-ți dea ertare și dezlegare.

*

Și dacă eu, care la urma urmelor nu făcusem altceva decît să o privesc și să o admir dela distanță, căzusem în ispita păcatului,—apoi nici o îndoială nu mai încapе că acel călugăr, care în toate zilele stătea de vorbă cu încîntătoarea preoteasă, ar fi trebuit să meargă după moarte deadreptul în fundul iadului.

Mare îmi era necazul pe acest călugăr, om tînăr, bine făcut și care, în convalescență ca și mine, avea pe deasupra voe să se plimbe în grădină și—nu știu dacă pentru aceasta luase încuviințarea cuiva — să trăiască atîtea ceasuri desigur foarte fericite, în societatea fermecătoarei soții a slujitorului altarului.

Lucru de care sînt însă convins este, că Arhimandritul cel atotștiutor de Canoane, dacă ar fi luat cunoștință de purtarea călugărului meu, l-ar fi trecut fără șovăială în rîndurile

acelora, pe care Satana li întrebuițează pentru atingerea scopurilor sale diavolești.

Dar oricît de mult îl osîndeam și eu pe acest călugăr, în care vedeam un rival și mai degrabă un uzurpator, totuși o dorință, pe care nu mi-o puteam stăpîni, m'a împins să-i fac cunoștința.

Lucrul n'a fost tocmai greu. Chiar adouazi veni la mine în odaie. Încă dela primele cuvinte pe care le-am schimbat cu el, mi-a pierit tot necazul și m'am convins, că greșisem în părerea ce mi-o făcusem despre dînsul.

În locul unui Don Juan îndrăzneț, al unui cuceritor de inimi, aveam în fața mea pe ființa cea mai smerită din cîte văzusem până atunci. Dacă bietul om se gîndea să cucerească ceva, apoi de bună samă acest ceva era un colțișor de raiu și o parte de fericire în viața viitoare.

Frumusețile pămîntului și desfătările lumii îl lăsau cu totul rece și nepăsător.

Conversația dintre noi mergea cam anevoe și aceasta din cauză că eu vorbeam mai mult decît greșit și imperfect rusește.

— Nu vorbești altă limbă, părințele, l-am întrebat eu după cîteva minute?

— Da, îmi răspunse el, vorbesc moldovenește mai bine chiar decît rusește.

— Care va să zică ești Român! exclamai eu vesel și încîntat că fac cunoștința unui co-național și mai ales a primului Român Basarabean, pe care-l întîlneam în viață.

— Nu sînt Român, grăi el, ci Moldovan.

Nu mi-a fost tocmai ușor să-l lămuresc că Moldovean ori România e tot una și că nenorocita împrejurare, că nu sîntem strînși cu toții în aceeași țară, nu poate să ne schimbe singele și să ne înstrăineze de neamul, din care facem parte.

— Iată, eu, de pildă,—i-am explicat mai departe, socotind că așa îl conving mai repede. Nici eu nu sînt născut în Țara Românească și nici părinții mei nu sînt de acolo. Cu toate acestea sînt și eu Român și mă simt frate de singe cu unul, care din moși strămoși își trage obîrșia din țară.

Recunosc, însă, că această explicație mai mult l-a incurcat, decît l-a lămurit.

Întrebînd după aceea, dacă a citit vre-o carte românească, mi-a răspuns cu toată nai-vitatea, că nici n'a văzut măcar cum este o carte scrisă românește.

I-am arătat una ; dar el uitîndu-se cîtăva vreme la dînsa și întorcînd cîteva file, zise :

— Apoi asta nu e slovă pravoslavnică ; numai pașiștii scriu cu astfel de slovă !

Iată-mă acum silit să-i țin o disertație filologico-istorică, să-i arăt acestui frate în ră-tăcire, că nu e nici-o legătură între religie și forma literelor ; că alfabetul cirilic, la care se gîndea el, atunci cînd vorbea de slova pravoslavnică, a fost născocit într'o epocă cînd Slavii erau încă în stare primitivă și

se închinau la idoli, pe cînd Romîni fuseseră demult cîştigați la creștinism ; că Romîni scriu cu slove latine, pentru că limba lor e de originea latină ; că aceste slove sînt mult mai vechi decît cele cirilice și că strămoșii noștri Romani le întrebunțau cu multe veacuri înainte de nașterea Mîntuitorului. — Și ca să vezi, părinte, i-am zis la urmă, că limba care e scrisă cu aceste slove, pe care nu le cunoști încă, e tot una cu graiul d-tale moldovenesc, ascultă să-ți cetesc ceva din cartea mea.

I-am cetit poezia „Dela Nistru pîn' la Tisa“ ; iar în tot timpul cetirii tînărul călugăr holba ochii și nu-i venea să creadă urechilor.

— Stă scris așa, cum cetești d-ta ? mă întrebă el neîncrezător.

I-am făcut atunci o propunere.

— Vrei să vezi, că-l așa, i-am zis eu ? Hai să te învăț slovele noastre și în cîteva zile ai să cetești și sfinția-ta tot așa de bine, cum cetesc și eu.

Părințelul stătu cîteva momente pe gînduri. Toată cultura sa se mărginea la cîteva ohtoihuri și tropare pe care le știa pe de rost. Societatea în care trăise pînă atunci, era acea a călugărilor ruși dela Sfîntul Munte, de unde venise la spital ca să se caute de o boală.

La urmă, îndreptînd spre mine ochii lui de copil nevinovat îmi zise

— Dar dacă această slovă nu e pravoslav-

nică, nu săvârșesc eu oare un păcat învățînd-o? N'ași face mai bine să-l întreb întâiu pe preotul bisericii deaceia?

— Să-l întrebi pe preot? De ce nu mai degrabă pe preoteasă?

I-am zis apoi pe un ton serios: — Ascultă, părinte, preotul acesta, oricît de pravoslavnic ar fi el, înainte de orișice e Rus și ca atare nu vrea ca Românii sau Moldovenii, cum le zici sfinția-ta, care se găsesc în Impărăția Țarului, să învețe romînește și să-și iubească neamul.

De-aceia, să nu-l întrebi nici pe popă, nici pe vre-un alt Rus, fie el popă ori vlădică, căci îți face numai rău fie și n'ai nici un folos de pe urma sfatului lor.

Atîtea lucruri nouă erau însă prea multe pentru tînărul frate basarabean, care se dusesse să găsească la Sfîntul Munte mîntuirea sufletului și ispășirea unor păcate, pe care nici nu le săvîrșise.

Ne-am văzut din nou adouazi și în zilele, în care a mai stat la spital, căci el a plecat înaintea mea.

Slovă romînească n'a învățat; în schimb, asculta cu plăcere să-i cetesc din cărțile romînești ce putusem găsi acolo și mai ales să-i recitez poezii scrise într'o formă populară.

Intr'ună din zile m'a rugat chiar să-i cetesc ceva din viața sfintei Caterina.

Mărturisesc în neștiința mea, că nici nu bă-

nuiam că există vre-o carte care să preamărească viața și faptele, de bună samă mari și sfinte, ale acestei mucenice, căreia călugărul nostru îi arăta o favoare specială.

Iar când spre rușinea mea i-am spus, că nu prea cunosc nici viața sfintei Caterina și nici viețile celorlalți sfinți și mucenici din calendare, fratele Antonie, căci așa îl chema, stătu nedumerit și cu un aer de musturare îmi observă, că oare cum e cu puțință ca eu, care arăt a fi un cărturar și știu atâtea lucruri, să nu caut a învăța tocmai ceiace este mai de folos omului, mai ales pentru viața cea viitoare.

Ca să schimb vorba, l-am întrebat :

— E, dar ce zici de preoteasă ?

— Ce să zic, răspunse el cu ochii în pământ. E o femeie cu suflet foarte bun și m'a întrebat, dacă nu duc lipsă de ceva, căci vrea să mă ajute. Eri mi-a dăruit chiar o carte de rugăciuni.

*

Nu știu dacă fratele Antonie mai este printre cei vii. Dar dacă mai trăește, sînt încredințat că, prin smerenia și evlavia lui, a ajuns stareț la vr'o mănăstire dela Sfîntul Munte.

Iar dacă n'a părăsit încă acest pămînt, unde nu locuia decît cu corpul, ași dori să-l mai întilnesc, ca să-l întreb, dacă acum cînd granițele țării rominești s'au întins dela Nistru pîn' la Tisa, cum se spunea în prima

poezie pe care i-am cetit-o, se mai îndoește de adevărul, că și Romnii, deși scriu cu slove latinești, sînt tot așa de pravoslavnici cași Rușii. Și l-ași mai întreba, dacă s'a pătruns acum și de celalt adevăr, că adică și Moldovenii din Basarabia nu sînt altceva decît trup din trupul ocrotitului de Dumnezeu neam romînesc.

Cît despre frumoasa preoteasă dela spitalul rusesc din Constantinopol, i-ași da eu mai degrabă știri, la caz de n'a uitat-o cu desăvirire.

Am revăzut-o trei ani după ce părăsisem spitalul.

Ce bine, dacă n'o mai vedeam și îmi păstram iluziile!

Am încercat cea mai crudă, cea mai complexă dezamăgire. Se îngrășase cucoana preoteasa așa de mult, încît pierduse orice grație și orice umbră din foasta ei frumusețe.

Decît vorba ceia: Totul e trecător pe lumea aceasta.

Să te porți ca toată lumea !

(Poveste Orientală)

...Altfel nu poți trăi într'insa, zise bătrînul Osman.

Și ca să vedeți că e așa, am să vă povestesc un fapt, care s'a petrecut demult, dar care totuși e cît se poate de adevărat, căci dela care l-am auzit îl cetise într'una din cărțile noastre cele sfinte.

Era pe vremea cînd, în marea și puternica cetate a Bagdadului, domnea nu mai puțin marele și puternicul Calif Harun-Al-Rașid.

Ați auzit cu toții de Bagdad și poate că unii dintre voi ați și fost pe acolo. Dar ceiace este astăzi, nu e măcar o umbră din ceiace a fost altădată. Bagdadul era ca un soare ce lumina pămîntul și nu e limbă de om, care să poată înșira toate bogățiile ce cuprindea această cetate fără de păreche.

Și cum era cetatea, așa era și stăpînul ei. Ce să mai lungesc vorba ? Nu s'a mai născut din pîntece de mamă al doilea Harun-Al-Rașid, înaintea înțelepciunii căruia rămîneau uimiți toți învățații lumii și înaintea

puterii căruia tremurau ca varga toți regii și împărații pământului.

Așa era Harun-Al-Rașid. Dar un om cît de mare și priceput să fie, totuși poate să cadă în greșeli; și deaceia tot are nevoie și de sfatul altuia.

Așa că stăpînul Bagdadului și-a luat ca sfetnic și Mare-Vizir pe Giafer, cel mai înțelept om după Harun-Al-Rașid și tot deodată cel mai strict păzitor al credinței și al poruncilor lui Alah.

În casa lui, ale cărei porți stăteau deschise și ziua și noaptea, veneau săraci și nevoiași dela depărtări mari și găseau acolo adăpost și ajutor, veneau toți cei apăsăți și nedreptățiți și găseau dreptate, veneau orfanii și găseau în Marele Vizir un tată bun și milostiv.

Așa era Vizirul Giafer și deaceia Alah îl iubea și veghea asupra lui.

Și iată că într'o noapte i se arată îngerul Gabriel și îi vorbește în chipul următor: „Stăpînul meu și al tău, Atotputernicul Dumnezeu m'a trimis să-ți dau de veste, că o mare nenorocire se va întîmpla. Și anume, Alah a hotărît să pedepsească pe oameni pentru multele și nenumăratele lor păcate. Deaceia cu începere de mine și trei zile în șir, va ploua într'una pe pământ. Dar apa din această ploaie nu va sămăna cu apa din ploile care au căzut până acum. În adevăr, cine va bea dintr'însa măcar o picătură, își va pierde pe loc mințile.

Așa e voința lui Alah. Inșă El, care te iubește și care vrea să te răsplătească pentru faptele tale cele bune, îți spune prin mine, ca să strângi apă înainte de a începe ploaia, așa ca să ai ce bea timp de trei zile.“

Cînd vizirul Giafer se sculă din somn, primul lui gînd fu să mulțamească lui Dumnezeu pentru marea dovadă de dragoste ce i-o dase.

Se puse apoi pe cărat apă. Dar atunci ce-i veni în minte ? Nu, își zise el, nu e bine ce-iace fac eu. Trebuie să-i spun și Sultanului să facă la fel. Și el e om drept și cu frica de Dumnezeu, și pe lângă aceasta e stăpînul meu iubit, pe care sînt dator să-l servesc cu toată credința.

Se înfățișă dar înaintea lui Harun-Al-Rașid și îi spuse cuvînt cu cuvînt tot ce-i comunicase îngerul Gabriel.

„Facă-se voia lui Alah“, zise puternicul Calif.

Și s'au pus amîndoi să strîngă apă. Nu isprăviseră bine cu treaba aceasta, cînd deodată se rupseră toate zăgazurile cerului și se porni o ploaie turbată și sălbatică, de credeai că se prăpădește și pămînt și toate ființele depe dînsul. Și după cum spusese îngerul Gabriel, așa a fost trei zile și trei nopți în șir.

A patra zi, cînd cerul s'a înseninat și soarele a apărut din nou mîndru și vesel, Harun-Al-Rașid zise Vizirului Giafer : „Ai să

eșim prin oraș, ca să mai vedem ce-i cu nenorociții noștri de supuși*.

Dar nici nu trecură bine de poarta palatului și se pomeniră înconjurați de o mulțime la a cărei vedere și se frângea inima de jale și milă. Unii plângeau, alții rideau cu hohote alții își rupeau hainele depe ei și se tăvăleau pe jos, alții în sfârșit se izbeau cu capul de pereți.

Și cu toții arătând cu degetul spre Sultan și Vizir, strigau într'un glas : „Iată doi nebuni, iată doi nebuni ! „

Și de așa spectacol au avut parte peste tot unde s'au dus. Se întâmplase, mă rog, aido-ma, după cum hotărîse Alah,—căci în afară de Sultan și Vizir, nu rămăsese în tot cuprinsul Bagdadului un singur om, care să nu-și fi pierdut mințile.

— Vizire, să ne întoarcem înapoi la Palat, zise Harun-Al Rașid, ai cărui ochi se umplură de lacrimi și al cărui suflet fu cuprins de o adîncă mîhnire.

Dar nici la Palat nu-i aștepta ceva mai bun. Căci cum intrară în curte, iată că toți servitorii și garda Palatului, care înebuniseră până la cel din urmă om, făcură roata în jurul lor și, sărind și jucînd și rîzînd, le strigau într'una : „Sultanul și Vizirul au înebunit ! Sultanul și Vizirul au înebunit !“

— Ce-i de făcut, Atotputernice stăpîne, zise înțeleptul Giafer, după ce au intrat în Pa-

lat... Nu mai e chip de trăit printre nebunii așaia.

— Ba este, răspuse Harun-Al-Rașid, și eu am și găsit leacul. Vizire, adaugă el, du-te și varsă toată apa ce am strins și umple două pahare din apa de ploae, care a căzut, ca să bem și noi dintr'însa.

— Ca să înebunim și noi ? zise însfirșit Vizirul.

— Nu, ca să ne cumințim și noi, răspuse surizînd Sultanul. Căci într'o societate unde toată lumea e într'un fel, și numai noi doi oameni sîntem într'alt fel,—apoi e lucru vădit că numai așa doi sînt cei nebuni și cuminența e de partea mulțimii.

Să știi dela mine, că cel ce nu se poartă ca toată lumea, nu poate trăi într'însa.

Cum ne-am aliat...

Repede mai trece și vremea asta. S'a împlinit un ștert de veac și — mai că nu-mi vine să spun — a trecut, dacă nu mă înșel, încă un an peste dînsul.

În vacanțele de vară mă dusesem pentru cîteva zile dela Ianina, un oraș de veche cultură, dar unde soarele arde ou prea multă putere, în marea comună aromînească de munte Mețova, căreia Romîni îi zic Amînciu. Mețova, este locul de naștere al marelui binefăcător al Greciei Averoff (adevăratul lui nume de familie este Avéru) și al multor altora, care au dat Greciei mare sprijin.

Pe vremea aceia Mețova era sub stăpînirea turcească, oraș de graniță și un punct foarte important de trecere între Turcia și Grecia. În față se înălța puternic și semeț muntele „Jug”, iar în partea opusă era „Campus Cesar” (cimpul lui Cesar) și „Fagus scripti”.

Decît aceste prețioase rămășițe ale puterii romane de altădăstă privesc mai de grabă pe istorici și pe arheologi, iar noi aci ne mul-

țămim cu modestul rol de simpli povestitori ai unei amintiri.

— N'ai vrea să mergem pentru câteva ore pe teritoriul grecesc? Intr'un sfert de ceas trecem granița.

Așa îmi propuse un prietin din Meșova, iar comandantul garnizoanei turcești ne dete fără vre-o dificultate indispensabilele permise de dus și întors.

Am pornit pe jos pe drumul care ducea printr'o trecătoare îngustă și, după citeva minute, am și zărit primul pichet de soldați greci.

Mărturisesc că eram cuprins de o vie emoție, care de altfel nu era decît firească. E de ajuns să spun, că pentru întâia oară în viață vedeam soldați creștini și pășeam pe teritoriul unui stat creștin. Numai cei ce s'au născut și au trăit sub stăpînirea popoarelor de altă religie decît a sa, pot să-și deie bine sama de sentimentul ce încearcă văzînd soldați făcîndu-și semnul crucii și rugîndu-se lui Dumnezeu, la fel cu tine.

Și apoi, cînd ziceai țară creștină, înțelegeai țară liberă, unde te simțeai acasă la tine, unde puteai respira în toată voia.

E adevărat, că țară creștină era țara grecească și că pe vremea aceia noi, Romîni, nu eram tocmai prietini cu Grecii.

Deaceia bucuria mea era turburată de oarecare neliniște, de teama vre-unor neplăceri eventuale. Decît prietinel meu mă

asigurase, că totul are să meargă cum nu se poate mai bine.

— Și așa a fost. Primul soldat grec pe care l-am întâlnit — un evzon purtând o uniformă așa de pitorească — fu întrebat de prietinel meu și, spre marea mea surprindere, fu întrebat în graiul românesc din Macedonia:

— Unde este căpitanul ?

Veniră și alți soldați greci și începu o conversație generală în dialectul aromînesc.

— Mai toți evzonii sînt Romîni, mă lămuri prietinel cu care venisem.

Veni și căpitanul, un bărbat înalt, voinic, mîndru și de o sprintenie de căprioară.

— Ghiaso (salutare), grăi el, îmbrățișînd pe prietinel meu. Iar acesta, prezentîndu-mă, îi zise :

— Îți aduc aicea pe un dascăl român, adică pe un dușman al elenismului. Fă ce vrei cu dînsul.

— Il vom sili să mînce cu noi un miel la frigare și să bea și un pahar de vin, răs-punse căpitanul rîzînd.

Un ordin dat la doi soldați, și în cîteva minute un miel gras și frumos fu adus, înjunghiat, jupuit de piele și pus într'o frigare făcută dintr'o ramură de brad.

Și iată-ne acum lungiți în jurul mielului, la umbra deasă a unor brazi și fagi, și lângă un izvor de apă cristalină.

— Ești dascăl român, zise căpitanul de evzoni adresîndu-se către mine. Știu că nu vă

iubiți cu Grecii și că vă urmăriți unii pe alții. Dar e rău, e foarte rău că vă purtați așa. Nu dau vina numai pe voi, dar găsesc că e foarte păgubitor și regretabil, ca Grecii și Românii să se învrăjbească între dînșii, în loc să-și dea mîna să fie cit mai strîns uniți.

Noi, continuă căpitanul, avem acum ca vecini pe Turci și ei ne sînt deocamdată dușmani. Mai curînd, ori mai tîrziu, Turcii vor pleca însă din Europa și atunci noi vom veni față în față cu Slavii. În aceștia stă primejdia cea mare și pentru noi, Grecii, și pentru voi, Românii. Și e păcat că oamenii noștri și ai voștri nu înțeleg acest adevăr.

Între acestea, mielul se fripsese—așa încît îi cădea, cum se zice, carnea de pe oase. Și am mîncat cu o poftă de parcă eram flămînzii de o săptămîină întregă.

Dar merge oare așa mîncare fără ceva băutură ?

Ceva mai sus am amintit că, drept pedeapsă că eram dascăl român, căpitanul îmi spusese că am să fiu osîdit să beau un pahar de vin. În realitate am băut de foarte multe ori unul.

Și cum vinul desleagă limbile și dă friu liber închipuirii, revenind la tema despre relațiunile dintre Greci și Romîni, am găsit cu toții că o untre așa platonice, între noi, nu e deajuns. Am hotărît, așadar, în mijlocul unui entuziasm care mergea mereu crescînd, că

Înceherea unei alianțe formale între România și Grecia este indispensabilă și că ea nu mai poate suferi nici-o amânare.

— O încheem chiar acum, mă întrebă căpitanul întinzându-mi mâna?

— O încheem, i-am răspuns eu făcând același gest.

Am pecetluit această alianță îmbrățișându-ne și sărutându-ne. Iar din ordinul lui, soldații—ca să o confirme și să o facă cunoscută și restului lumii—traseră câteva salve de puști ce-i drept în vânt, dar în direcția graniței turcești.

— Ca să audă toți dușmanii noștri, zise căpitanul, care nu mai putea de bucurie.

Și așa, acum un stert de veac și mai bine, căpitanul de evzoni și eu am pus, cei dintâi, bazele unei alianțe greco-române.

Lupul și Vulpea

(O fabulă trăită)

Nu prea știu bine cum o fi prin celelalte țări, dar în frumoasa și altă de încercata noastră Macedonie, unde se păstrau atâtea urme prețioase din viața patriarhală de odinioară, una din cele mai mari bucurii era să fii înconjurat de vecini și mulți și cum-secade.

Deaceia, nu de florile mărului a făcut înțelepciunea poporului nostru zicătoarea, că întâiu vezi pe vecin și pe urmă soarele, și mai multe altele care exprimă și confirmă acest adevăr.

Și tot pentru același motiv în comuna românească G. din Macedonia, unde acum douăzeci și ceva de ani fusesem trimis ca învățător — zic „învățător“ așa din modestie, căci în realitate fusesem numit ca diriginte al școlii cu leafa de optzeci de lei lunar, mă rog — primul lucru, de care m'am interesat, a fost acela de a ști, cine era vecinul meu cel mai de aproape.

Iar acest vecin pe care, conform zicătorii

de mai sus, urma să-l văd înainte de a vedea soarele—era un preot.

Se susține, desigur pe nedrept, că nu-ți merge bine cînd îți ese popa în drum.

Dar e cu totul altceva, cînd vecinul tău e un slujitor al altarului, o față bisericească.

Pe deoparte, te simți mai liniștit, mai sigur, iar pe de alta știi că la doi pași de tine stă cineva, care în momente de necazuri și supărări poate să te mîngie cu o vorbă bună, cu un sfat părintesc.

Deaceia eram bucuros de faptul, că aveam ca vecin pe un preot.

Drept e iarăși că această bucurie a mea era oarecum micșorată prin aceea, că veneratul meu vecin, deși Român get beget, slujea însă la biserica greacă și făcea parte din tagma acelora, care se uitau strîmb la școlile noastre romînești și ne puneau tot felul de piedici la lupta ce o duceam pentru trezirea conștiinții naționale printre frații noștri de sînge.

Era, cu alte cuvinte, un renegat. Dar cum acest soi de renegați erau, din păcate, numeroși în Macedonia, ne obișnuisem cu dînșii, mai ales că hrăneam în noi nădejdea să-i aducem la calea cea bună.

De altfel faptul că unul servea într'o tabără, iar celalt în tabăra opusă, nu ne-a împiedicat cîtuși de puțin ca adouazi—cînd ne-am întîlnit—să ne salutăm, să ne întindem unul

altuia mîna, să ne întrebăm de nume, de mersul sănătății, de familie, etc.

Care va să zică ne-am împrietinit repede de tot. Aceste legături de prietinie s'au întărit însă cu venirea ernii. Dacă în acest anotimp zilele sînt scurte, nopțile însă sînt în schimb atîta de lungi, mai cu samă într'o comună pierdută în văgăunile munților, unde odată cu lăsarea nopții încetează orice viață și nici țipenie de om nu mai e pe stradă.

Și așa, ca să mai scurtăm ceva din vreme și să mai îndulcim plictiseala nesfirșitelor nopți de iarnă, am început să ne facem vizite nocturne.

Dar mă simt dator să mărturisesc în interesul adevărului, că meritul în această privință revine în primul rînd Sfinției-Sale.

Iată cum.

Intr'o dimineață de Decembre ne pomenim, eu și un coleg cu care locuiam împreună, că din coteț dispăruse o găină.

Cine să fie hoțul? Pe zăpadă erau urme de picioare de om, iar aceste urme se opreau tocmai la casa popei.

Adouazi ne-am sfătuit cu oamenii din sat și le-am făcut parte de bănuelile noastre.

„E popa Enache (așa îl chema pe vecinul nostru) și nimeni altul, — ne spuse unul, care îl cunoștea bine,—dar stai, că i-o facem noi să plătească scump găina furată”.

A venit săteanul la noi și a muncit o zi

întreagă, că să facă o cursă la fel cu cele ce se fac pentru prinsul lupilor.

„Acum, zise dînsul, să mai poftescă popa, dacă îi plac așa de mult găinile“.

Adevărul e că popa a venit din nou. A venit, fără să aștepte o nouă invitație, ori să se țină de etichetă, care reclamă ca vizita să-i fie întoarsă.

Ce-i drept, noi nu l-am văzut cînd a venit. Pe semne, nu voia să ne strice somnul.

Singura dovadă de prezența sa a fost o bucată de stofă neagră, pe care am găsit-o dimineața următoare în cursa de lingă coteț.

Părerea noastră de rău de a nu-i fi eșit întru întîmpinare și de a nu fi dat ochii cu dînsul era compensată prin aceia că toate găinile au răspuns la apel.

De data aceasta, bunul nostru vecin, Popa Ienache, în loc să ne ia ceva — ne-a lăsat el o amintire.

Două sări dela această întîmplare, colegul meu îmi zise: „Mă duc să întorc vizita popei, ca să nu creadă omul, că n'avem și noi o creștere bună“.

O vizită, de almintrelea, foarte scurtă: timpul trebuincios să aducă din cotețul popei un cocoș mare și gras.

„Unde e pentru doi, e și pentru trei“, zise iarăși colegul meu.

Așa că adouazi l-am invitat pe vecinul nostru la masă.

Popa Ienache se socotea acum ca un bun

prietin al nostru. Ne făcusem, doar, unul altuia și vizite și daruri. Se grăbi, așadar, să primească inyitația noastră cu o deosebită bucurie.

Pricepu însă numaidecît — căci de deștept, nu-i găseai păreche — că tot el, adică cocoșul său, făcea cheltuelile micului și intimului nostru ospăț.

Și silindu-se să zimbească, zise pe un ton glumeț : — O dihanie, desigur un lup, căci sînt mulți lupi pe vremea aceasta, mi-a furat în noaptea trecută cocoșul.

Uitîndu-se după aceia la picioarele colegului meu, adăugă : — Un lup, dar un lup încălțat și, judecînd după mărimea și felul urmelor lăsate de el pe zăpadă, ai fi zis că poartă ghetete la fel cu ale tale.

— Se vede treabă, ne încălțăm la același cismar, răspunse colegul meu, fără să se turbure cîtuși de puțin. Și nouă, continuă prețiosul meu coleg, o altă dihanie, probabil o vulpe, ne-a furat acum cîteva nopți o găină. Și uite, părinte, zise el scoțînd din buzunar bucata de stofă găsită lingă coteț, parcă e la fel cu stofa din rasa Sfinției-Tale.

— Nu e de mirare, răspunse popa rizînd. S'o fi îmbrăcînd și vulpea voastră la croitorul meu.

Nu trecuse la mijloc nici o săptămînă și am fost invitați la rîndul nostru să luăm masa la popa Ienache.

Intre acestea, însă, cocoșul nostru își păstrase în coteț haremul său întreg și neatins.

Care alt vecin primise, prin urmare, vizitele de noapte ale popei ?

Iată întrebarea ce ne-am pus-o, când cucoana preoteasă a adus pe masă două găini fripte la cuptor și gustoase de-ți lingeai degetele, nu alta.

Iar bunul nostru vecin, ca și cum ne-ar fi ghicit gândul, ne zise : — Ați fi, poate, doritori să știți de unde am avut aceste găini ? Le-am cumpărat dela moară, ne lămurii dîsul.

— Și le-ai plătit scump, părinte, l-am întrebat noi ?

— Apoi nici eu nu v'ași putea spune aceasta, răspunse popa Ienache cu aerul cel mai natural din lume. Nu știu cît costă, adaogă dîsul, căci în momentul în care le-am luat, mozarul era dus dela moară ; iar adouazi, cînd l-am întilnit, am și uitat să-l întreb.

Pentru onoarea ta, Paşe !

Printre puşinii oameni, pe care îi şinea pe lângă dînsul vestitul *Ali-Paşa* din Ianina, bucurîndu-se de a sa înaltă favoare, Arominii *Coletti* şi *Karascachi* erau aceia, care se bucurau de întreaga sa încredere şi pentru care n'avea secrete marele tiran.

Aceşti doi oameni, figuri din cele mai remarcabile în istoria cea nouă a Grecilor, în apucături şi temperamente formau un adevărat contrast : Din această pricină ei se completeau, avînd unul ceiace tocmai lipsea celuilalt. Aşa *Coletti*, care — fie zis în treacăt — niciodată nu şi renegase origina sa de Aromin din comuna *Săracu* (Epir), era un spirit cu vederi largi, om instruit şi civilizat în şcoalele şi la civilizaţia Apusului, politic rafinat, diplomat abil, ceiace de altfel a dovedit-o cu prisosinţă ceva mai tîrziu, cînd evenimentele l-au făcut să-şi pună inteligenţa şi calităţile sale alese în serviciul poporului şi statului grec.

Karascachi, din contra, era antipodul lui

Coletti. O bună parte din viața sa și-o petrecuse fiind căpitan de haiduci și bine înțeles, că prin munții înalți și codrii nestrăbătuți ai Greciei și Epirului, unde Karascachi domnea ca stăpîn absolut, el nu învățase manierele moderne și nu-și formase spiritul în sensul exigențelor lumii așa zise civilizate, pentru care — de altfel — avea un dispreț suveran. El nu putea să priceapă rostul învățaturii și n'avusese nici vreme, nici poftă să umble pe la școli, iar cînd mai tîrziu, după formațiunea Statului Elen, fostul căpitan de haiduci ajunsese om cu greutate în Grecia și semnătura sa era cerată pe multe acte cu caracter oficial, Karascachi iscălea, aplicînd pe hîrtie pecetea sa, pe care o purta atîrnată de plăselele cușitului.

Karascachi era convins că pentru a-ți croi un drum în lumea aceasta nu se cere inteligență și cultură, ci forță în pumni și îndemnăție în minuirea armelor.

Lui Ali-Pașa îi foloseau de-o potrivă inteligența lui Coletti și curajul împetuos al lui Karascachi. Coletti știa să l reprezinte în fața lumii din afară, Karascachi se pricepea să facă în luptă minuni de vitejie și să țină în respect și ascultare pe cei care ar fi ridicat armele în potriva stăpînului său.

Iar stăpînul răzvrătit, pe lângă grămada de păcate și cusururi, avea acel însemnat merit, pe care l-au avut mulți oameni mari ai Istoriei, de a cunoaște și cîntări pe oameni și de

a-l întrebuința cu folos. Deaceia el își făcuse din acești doi Aromini intîmii și nedespărțiții săi tovarăși.

Intr'o zi, însă, i se vestește Pașei că în insula Corfu, adică aproape de pămînturile din care dînsul hotărîse să-și facă un stat al său independent, veni un mare lord englez. Ali-Pașa socoti că eticheta cere să trimită un reprezentant care să salute pe Englez în numele său.

Dar întîmplarea făcu, ca în zilele acelea Coletti să lipsească dela Ianina, fiind dus pentru tratative politice la statele din Italia, a căror limbă și obiceiuri el le cunoștea în perfecție, ca unul ce trăise în țara aceia și învățase ani de zile la școlile italiene. Ali-Pașa nu dispunea de un al doilea, care să fi putut înlocui pe Coletti cu un oarecare succes. Nevoia, dar, îl sili să se adreseze tocmai aceluia ce era mai puțin pregătit decât oricare altul pentru o misiune ca aceasta... oarecum delicată.

Anume Pașa însărcină pe căpitanul Karascachi, — să ducă lordului salutările sale.

Karascachi, care nu vedea că ar fi legate ceva dificultăți de misiuni de natura aceasta, îmbracă o fustanelă nouă, își mai lustrui armele și o porni la drum.

Dar adouazi după plecarea sa, iată că se întoarce din Italia și Coletti.

Ali-Pașa îi zise: ia calul cel mai bun, seimenii cei mai curagioși și fuga să-l ajungi

pe Karascăchi, căci tare mi-e frică să nu facă vre-un pocinoc de se duce singur ne-cioplitul ăla de *Cleft*, (hoț).

Poruncile lui Ali-Pașa nu se discutau nici-odată.

Fără a zăbovi un moment, Coletti cu suita sa de Arnăuți luă și el drumul spre insula Corfu. Adouazi el și ajunsese pe Karascăchi și acum împreună porniră în misiune diplomatică.

Lordul englez, care era un om însemnat în țara sa, și venise la Corfu însoțit de nevastă-sa, o *miss* de toată frumusețea, îi primi foarte bine pe trimișii Pașei, și mai ales se miră mult de vioiciunea spiritului și de manierele distinse ale lui Coletti care, între altele, vorbea ireproșabil englezește. Nici prin gând nu-i putea trece marelui lord, că la curtea lui Ali-Pașa se puteau găsi oameni așa de luminați.

Deaceia, pentru a-și putea exprima deplina mulțumire, el îi pofti la o masă ce pregătise în cinstea lor. Frumoasa *miss* așeză la dreapta ei pe Coletti, la stînga pe Karascăchi. Cel dintăiu era îmbrăcat nemțește cu toată eleganța, al doilea se împăuna în frumoasa-i fustanelă cu mînele largi.

Dar contrastul izbitor ce exista între cei doi soli eșea acum mai mult la iveală prin gesturile și mișcările lor, prin modul lor de a ședea și de a servi la masă, în sfîrșit prin toate acele amănunte, care deosebesc pe omul

ce a trăit într'o societate aleasă de unul, care n'a trăit decît prin munți și codri. Așa, bu-nioară, Coletti se servea de furculiță și cuțit, ca un adevărat *gentleman*, pe cînd tovarășul său nu putea să priceapă rostul acestor unelte, atunci cînd D-zeu i-a dat omului 10 degete pentru toate trebuințele sale.

Dar istoria noastră de acum începe să fie mai interesantă. Cînd s'a pus pe masă cas-tronul cu ciorbă, Coletti s'a grăbit cu toată delicateta ce-l caracteriza să servească întăiu pe stăpîna casei, așa după cum cereau toate regulile unei bune creșteri.

De cît Karascachi, care nu prea-și pierduse vremea învățînd codul manierelor elegante și care pînă atunci nu văzuse ca o femeie să fie servită de bărbat, se înroși pînă în albul ochilor, socotind că o mai mare rușine ca asta nu putea fi.

Și în virtutea principiilor, în care el cres-cuse și trăise, crezu că prin fapta lui Coletti erau insultate cinstea și prestigiul stăpînului lor, Ali-Pașa. Deaceia el pe subt masă în-tînse piciorul, ca să-i facă un semn lui Co-letti să înceteze cu necuviința sa și, văzînd că aceasta nu prea pricepe, îi zise încet pe aromînește :

— *Bre Coletti, nă deadeși domnul de arușine cu mîscricheea a ta !*

Acesta n'auzi ori se prefăcu că n'aude. Căci imediat la adoua mîncare după ciorbă,

el repetă cu aceeași grabă operația de mai sus, ce-i atrăsese dojana lui Karascachi.

Bietul Karascachi, văzînd că tovarășul său nu se cumînțește, nu mai putea de minie.

Toate principiile, toată ființa sa se răzvrăteau în fața unui act așa de degradator.

El repetă de cîteva ori cu glas tare:

— *Bre mîscîră, li-u, scoaseși di cu tot sarea, tli bîgași tru loc tinia (onoarea) a domnu'ui.*

La sfîrșit, însă, nu mai putu răbda. Se puse pe masă un castron de iaurt și lordul englez începu să facă elogiul iaurtului din Corfu, adăugînd chiar că unul din motive, dacă nu și principalul motiv, care îl aduse în insulă, fu ca să mai mănînce din acest iaurt, de care era foarte poftitor.

Iar neobrăzatul Coletti, ca să-i zicem așa, după convingerea ce-și formase acum de dînsul Karascachi, luă repede farfuria de dinaintea englezoaicei, ca să-o servească, cași până acum.

Atunci bietul creștin de Karascachi eși cu totul din țîtîni.

Pierzîndu-și ultima răbdare, uitînd orice scrupul, el se ridică în picioare și numai ce puse mîna pe castronul cu iaurt, și îl azvîrli în capul lui Coletti, unde se prefăcu în țîndări.

Refaceți-vă singuri în inchipuire nedumerea lordului și a soției sale în fața acestui procedeu așa de înșolit, precum și pozițiunea extrem de critică a lui Coletti, care peste

toată rușinea pățită, mai era, sârmanul om, stropit cu iaurt de sus până jos.

Se înțelege, că masa luă sfârșit înainte de vreme și că cei doi trimeși ai Pașei trebuiră să părăsască imediat locuința englezului.

*
* *

Coletti nu putea erta necioplitului său tovarăș fapta săvârșită. Deaceia, înainte de a porni îndărăt la Ianina, el trimise un curier, care să vestească Pașei toate cele petrecute.

Când Ali Pașa află, că din pricina lui Karascachi misiunea avu un sfârșit așa de caraghioz, se făcu foc și pară. În momentele acelea uită preținia ce-l lega de Karascachi uită toate serviciile ce-i adusese și n'avu decât un singur gând: să-l pedepsască cu moartea pe acest nerușinat. Chemă, dar, în grabă pe viteazul și credinciosul său *Iusuf Arab* și îi dăte poruncă strașnică, ca să pornească îndată și să-i aducă capul lui Karascachi.

Ce-i drept, viteaz era *Iusuf-Arab*, dar el știa că nici Karascachi nu se lasă mai pre jos decât dinsul. Și apoi între ei doi de cu vreme se legase prietinie strânsă, așa că nici nu-i venea deloc la îndămăcă să-l omoare.

Deaceia cum îl întâlni pe drum, unde Karascachi se întorcea mofadru și încântat de isprava sa, *Iusuf-Arab* se grăbi să-i împărtășască porunca ce avea dela, Ali-Pașa, mai

zicându-i să stea ascuns cîtva timp pînă ce i-o trece furia Pașei.

Dar Karascachi, care numai de frică nu știa și care mai ales nu vedea să fi greșit cu ceva, se duse drept la conakul Pașei.

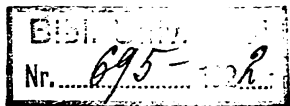
Cînd Ali-Pașa, în loc de cap, cum se aștepta, văzu că înainte i-se înfățișează Karascachi în carne și în oase, și că prin urmare porunca sa nu fusese îndeplinită, sări în sus ca mușcat de șarpe.

— Și mai îndrăznești, mizerabile, să te prezinți înaintea mea după rușinea ce mi-ai făcut-o, se răsti Pașa la dinsul ?

Iar Karascachi, liniștit, nepăsător, fără să miștedela locu-i, se mărgini să-i zică :— „*Pentru onoarea ta, Pașe!*”

Apoi îi povesti în felul lui cum Coletti acela era un nerușinat și jumătate, cum a dat pe rușine cinstea și demnitatea stăpînului său, umilindu-se înaintea unei femei, și cum nemai putînd răbda, ca Pașa să fie terfelit în așa chip, a găsit cu cale să-i azvîrle castro-nul în cap.

Pașa se liniști. Oricum, acest exces de zel din partea lui Karascachi îi măguli plăcut ambiția. Deaceia, el retrase porunca dată și reîntegră pe Karascachi în favorurile sale.

„FOI VOLANTE“

„Foi Volante“ este o bibliotecă de răspîndire, fără să fie o bibliotecă de popularizare. În această colecție Institutul de Editură „Viața Romînească“ va tipări operele celor mai însemnați scriitori romîni și străini.

Formatul volumelor fiind mic, opera scriitorilor tipăriți va fi selecționată. Se va alege numai ceiace este eminent, numai ceiace poate avea un interes deosebit pentru cititor.

Acest format redus va face cu puțință ca prețul fiecărui volum să fie destul de modest și deci suportabil în momentele acestea cînd, din cauza scumpetei generale, cărțile au ajuns la prețuri exorbitante.

Așadar prin colecția „Foi Volante“ Institutul de Editură „Viața Romînească“ pune la îndemîna publicului o serie de opere scurte, bune și ieftine.

Până acum au apărut:

- Caragiale.* — Culegeri Poetice, Prețul 2 50 lei.
C. Dobrogeanu-Gherea. — Poetul țărînimei (G. Coșbuc) Prețul 5 lei.
Anatole France. — Păiața Maicii Domnului și Mustafa Efendi ajunge Mecarie Monahul de *G. Galaction.* Prețul 2 lei.
Mihail Sadoveanu. — În amintirea lui Creangă Prețul 3 lei.
M. Lermontov. — Demonul Prețul 2 lei.
M. Sevastos. — Rime sprintene, Prețul 3 lei.
D. D. Patrașcanu. Strategie și O excursie de plăcere Prețul 3 lei.
Caragiale, 1907..... Prețul
Șalom Alechem. — Stația Eronovici, etc. Pr...
G. Ibrăileanu. — După Războiu, Prețul 4 lei.

Editura „Viața Românească” S. A. Iași

<p>P. ANDREI Problema Fericirii Lei 10</p> <p>DEMOSTENE BOTEZ Floarea Pământului Lei 10 (operă premiată de Academie)</p> <p>M. CARP Povestiri Fantastice Lei 12 (culegeri alese și traduse)</p> <p>ROMULUS CIOFLEC Lacrimi Călătoare Lei 10</p> <p>MIHAI CODREANU Cyrano de Bergerac (versi- une în românește) Lei 15</p> <p>Cîntecul Deșertăciunii „ 8</p> <p>Statui, ediția II „ 10 (operă premiată de Academie)</p> <p>C. DAENELL Statele Unite din America Lei 6</p> <p>G. GALACTION Răboji pe bradul verde Lei 9</p> <p>GOETHE Campania în Franța (Traducere de P. Pirvescu) Lei 15</p> <p>A. GOROVEI Cruzimi Lei 15</p> <p>PAN. HALIPPA Visul unei nopți de vară Lei 8 (Traducere de G. Topîrceanu)</p> <p>C. HOGAȘ Pe drumuri de Munte : In munții Neamțului Lei 15 Amintiri dintr-o călătorie Lei 15</p>	<p>G. IBRAILEANU Note și Impresii Lei 12 Ediție de lux „ 26</p> <p>IORGU IORDAN Diftongarea lui e și o accen- tuată în pozițiile ă, e, un vol. 360 pag. Lei 28</p> <p>W. de KOTZEBUE Lascar Viorescu Lei 10 Din Moldova „ 10</p> <p>ANDREAS LATZKO Oamenii în Războiu Lei 8</p> <p>I. I. MIRONESCU Oameni și Vremuri Lei 10</p> <p>G. Fr. NICOLAI Biologia Războiului Lei 15 (Prelucrare de E. Relgis)</p> <p>T. PAMFILE Noaptea Sfîntului Andrei Lei 14</p> <p>RADU ROSETTI Povești Moldovenești Lei 12</p> <p>MIHAIL SADOVEANU Umbre Lei 10 Coco-tîrcul albastru „ 14 Strada Lăpușneanu „ 16</p> <p>C. STERE In literatură Lei 12</p> <p>G. TOPÎRCEANU Strofe alese (Balade vesele și triste) Lei 6</p>
---	--

